

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 · 50 · 2009

BEŞİNCİ DAİRE

HERRI BATASUNA

ve

BATASUNA

İSPANYA

DAVASI

(Başvuru no. 25803/04 ve 25817/04)

KARAR

STRASBOURG

30 Haziran 2009

KESİN KARAR

06/11/2009

Bu karar metni yeniden düzenlemeye tabi tutulabilir.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Daha fazla bilgi için, bu belgenin sonunda bulunan yazarın telif hakkı ile ilgili kısmı okuyabilirsiniz.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Herri Batasuna ve Batasuna - İspanya davasında,

Başkan Peer Lorenzen,

Hakimler,

Rait Maruste,

Karel Jungwiert,

Renate Jaeger,

Mark Villiger,

Isabelle Berro-Lefèvre,

geçici hakim Alejandro Saiz Arnaiz ve *Daire Yazı İşleri Müdürü*

Claudia Westerdiek'ten oluşan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yüce Divanı 23 Haziran 2009 tarihinde kamuya kapalı oturum sonrasında aynı tarihte aşağıdaki şekilde karar vermiştir:

USUL YÖNTEMLERİ

1. Dava, İspanya Krallığı aleyhine Mahkemeye İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşmenin (“Sözleşme”) 34. Maddesine göre iki siyasi parti, Herri Batasuna ve Batasuna (“başvuru sahipleri”) tarafından 19 Temmuz 2004 tarihinde verilen iki başvuru ile (numaraları 25803/04 ve 25817/04) ortaya çıkmıştır.

2. Başvuru sahibi partiler Mahkeme huzurunda Saint-Jean-de-Luz'da görev yapan avukat Sayın D. Rouget tarafından temsil edilmişlerdir. İspanya Hükümeti (“Hükümet”), Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Hukuk Dairesinin Başkanı olan Vekilleri Sayın I. Blasco tarafından temsil edilmiştir.

3. Sözleşmenin 10 ve 11. Maddelerine dayanan başvuru sahibi partiler, özellikle kapatılmalarının ifade özgürlüğü haklarının ve örgütlenme özgürlüğü haklarının ihlaline neden olduğunu iddia etmişlerdir. Geçici yasa (*ad hoc*) olarak tarif ettikleri 27 Haziran 2002 tarihli siyasi partiler hakkındaki 6/2000 sayılı Kurumsal Yasasının (*Ley Orgánica 6/20002 de Partidos Polítocos-* “LOPP”) ne erişilebilir ne de öngörülebilir olmadığından, geriye dönük olarak uygulandığından ve kapatılmalarının hiçbir meşru amacının olmadığından, onların görüşüne göre her türlü tartışmayı susturmak ve onları ifade özgürlüklerinden mahrum bırakmak amacını taşıdığından şikâyetçi olmuşlardır. Kendilerine uygulanan tedbirin demokratik bir toplumda gerekli olmadığını ve orantılılık ilkesine uymadığını düşünmektedirler. Son olarak, birinci başvuru sahibi parti, İspanyol Yüksek Mahkemesi'nin başvuru sahibi partiler aleyhindeki 27 Mart 2003 tarihli kararında bahsedilen fiillerin LOPP yürürlüğe girmeden bir yıl önce gerçekleştiğini ve Herri Batasuna'nın, Yüksek Mahkeme tarafından ilgili Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra gerçekleşen bu tür herhangi bir fiilden suçlu bulunmadığı halde kapatıldığını ileri sürmüştür.

Bu koşullar altında, Yasanın kendisine geriye dönük olarak uygulanmış olduğunu sonucuna varılmalıdır.

4. Dava kendisine verilen Daire, başvuruları birleştirmeye karar vermiştir (Mahkeme İçtüzüğü Madde 42 paragraf 1).

5. 11 Aralık 2007 tarihli kararla Daire, başvuruların kısmen kabul edilebilir olduğuna hükmetmiştir.

6. 1 Temmuz 2008’de Daire, davayı İçtüzüğün 72/1 Maddesi uyarınca Yüce Divana bırakma niyetini taraflara bildirmiştir. İçtüzüğün 72/2 Maddesine dayanan Hükümet, bu bırakmaya itiraz etmiştir. Buna göre, Daire davayı incelemeye devam etmiştir.

7. Başvuru sahibi partiler ve Hükümete ilave yazılı beyanlarını ibraz etmişlerdir (İçtüzük Madde 59/1). Daire taraflara danıştıktan sonra davanın esası hakkında duruşma yapmanın gerekli olmadığına karar vermiştir (İçtüzük Madde 59/3 *sonunda*).

OLGULAR

I. DAVANIN KOşULLARI

8. Birinci başvuru sahibi siyasi parti Herri Batasuna, 5 Haziran 1986 tarihinde kurulmuştur.

9. İkinci başvuru sahibi siyasi parti Batasuna, 3 Mayıs 2001’de kurulmuştur.

A. Davanın Tarihçesi

10. 27 Haziran 2002’de İspanya Parlamentosu siyasi partiler hakkında 6/2002 sayılı Kurumsal Yasayı (*Ley Orgánica 6/2002 de Partidos Políticos-“LOPP”*) kabul etmiştir. Açıklama notuna göre bu Yasa, yıllar içinde edinilen deneyime dayanarak siyasi partiler hakkındaki 4 Aralık 1978 tarihli 54/1978 sayılı Yasayı değiştirerek ve güncelleyerek Anayasanın 1, 6, 22 ve 23. Maddelerini geliştirmeyi ve sağlam bir demokrasideki rollerini yansıtarak siyasi partiler için tam ve uyumlu bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır.

11. Yeni Kanunla getirilen asıl yenilikler, siyasi partilerin örgütlenmesi, işleyişi ve faaliyetleri hakkındaki II. Bölümde ve kapatılmaları ve mahkemeler tarafından faaliyetlerinin durdurulması hakkındaki III. Bölümde yer almaktadır.

12. II. Bölüm, siyasi partilerin örgütlenmesinin ve işleyişinin demokratik olması ve Anayasa ve yasalara göre faaliyetlerini yürütmekte tamamen serbest olabilecekleri yolundaki anayasal gereklere uygunluğu temin etmeyi amaçlayan temel kriterleri hüküm altına almaktadır. 9. Kısım, partilerin

demokratik ilkelere ve insan haklarına saygılı olmalarını şart kılmakta ve söz konusu ilkelerin ihlali olabilecek davranış şeklini ayrıntılı olarak tanımlamaktadır. Açıklama notuna göre Yasa, demokratik ilkeleri veya vatandaşların temel haklarını ihlal eden faaliyetler aracılığıyla yürütülmeyen proje veya amaçların anayasal olduğu ilkesine dayanmaktadır. Yasa, anayasal çerçevenin yerindeliğini sorgulayan fikirlerin veya doktrinlerin savunulmasını yasaklamayı amaçlamamaktadır. Amacı, özgürlüğü ve çoğulculuğu insan haklarına saygı ve demokrasinin korunması ile uzlaştırmaktır. Açıklama notu, bir siyasi partinin ancak demokrasi ile bağdaşmayan ve anayasal değerleri, demokrasiyi ve vatandaşların haklarını ihlal eden fiillerin tekrarı veya birikmesi halinde kapatılabileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda, 9. Kısımın 2. paragrafının (a), (b) ve (c) alt paragrafları, ne olursa olsun fikirlerini veya programlarını demokratik yöntem ve ilkelere kati surette uygun bir şekilde savunan örgütler ile siyasi faaliyetleri şiddete ortam yaratmaya, terörist örgütlere veya vatandaşların haklarının ya da demokratik ilkelerin ihlaline siyasi desteğe dayananlar arasında net bir ayırım yapmaktadır.

13. III. Bölüm, mahkeme kararıyla siyasi partilerin kapatılabilmelerinin ve faaliyetlerinin durdurulabilmesinin gerekçelerini düzenlemekte ve mahkemelerin uygulayacağı usulü açıklamaktadır. Yasa, siyasi partilerin kapatılmasında yargılama yetkisini Adli Sistem Yasasının (*Ley Orgánica del Poder Judicial* – “LOPJ”) 61. Kısımına göre kurulan Yüksek Mahkeme’nin “özel dairesine” vermektedir. Ayrıca, yalnızca savcılık veya Hükümet tarafından kendi kararları veya Temsilciler Meclisi ya da Senatonun talebi üzerine başlatılabilecek tek seviyeli yargılamayı içeren özel öncelikli usulü düzenlemektedir. LOPP’nin açıklama notuna göre söz konusu yasal muamelelerin amacı, hukuki kesinlik ve savunma hakları ilkesini hızlılık ve makul süre ilkesiyle uzlaştırmaktır. Bu yasal işlemlerin Yüksek Mahkeme tarafından tamamlanması üzerine verilen karara karşı ancak Anayasa Mahkemesinde bir *amparo* temyize gidilebilir. 12. Kısım, bir siyasi partinin mahkeme emriyle kapatılmasının etkilerini açıklar. Karar tebliğ edilir edilmez kapatılan parti, her türlü faaliyeti durdurmalıdır. Bundan başka, yasa dışı olduğu ilan edilen ve kapatılan parti faaliyetlerini sürdürmek amacıyla siyasi bir örgüt kuramaz veya mevcut bir partiyi kullanamaz. Mevcut bir parti ile kapatılmış bir parti arasında herhangi bir devamlılık olup olmadığına karar vermek için Yüksek Mahkeme söz konusu partilerin yapı, örgütlenme ve işleyişleri arasında “esaslı benzerlik” olup olmadığına veya üyelerinin ya da liderlerinin kimlikleri, şiddeti veya terörü finansmanları veya destekleri gibi diğer delillere bakar. Kapatılan siyasi

partinin malvarlığı tasfiye edilir, toplumsal ve insani amaçlarla kullanılmak üzere Hazineye geçirilir.

14. LOPP, Devletin Resmi Gazetesinde 28 Haziran 2002’de yayımlanmıştır ve bir sonraki gün yürürlüğe girmiştir.

B. Başvuru sahiplerini kapatma işlemleri

15. Taraflarca ibraz edildiği şekliyle davanın olguları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1. Başvuru sahibi partilerin siyasi parti olarak kurulması

16. Bir seçim koalisyonu olarak kurulan siyasi örgüt Herri Batasuna, 1 Mart 1979 tarihindeki genel seçimlere katıldı (1978 Anayasasının yürürlüğe girmesinden sonra İspanya’daki ilk seçim). 5 Haziran 1986’da İçişleri Bakanlığında siyasi parti siciline kaydedildi.

17. Yüksek Mahkeme’nin 1 Aralık 1997 tarihinde Herri Batasuna’nın ulusal müdürlüğünün yirmi üç üyesini silahlı bir örgütle işbirliği nedeniyle hapis cezasına çarptırmasını takiben 25 Ekim 1998’deki Bask bölgesi seçimlerine katılmak için 2 Eylül 1998’de başlangıçta seçmenlerin bir birliği olarak daha sonra ise siyasi bir parti olarak *Euskal Herritarrok* (“EH”) kuruldu.

18. 3 Mayıs 2001’de Batasuna, siyasi bir parti olarak tescil edilme talebiyle siyasi partiler siciline başvurdu.

2. Bask Özerk Hükümeti tarafından açılan LOPP’nin Anayasaya uygunluğunu sorgulayan dava.

19. 27 Eylül 2002’de Bask Özerk Hükümeti, Anayasa Mahkemesinde özellikle 1(1), 2(1), 3(2), 4(2) ve (3), 5(1) , 6 ve 9. Kısımları, III. Bölümü (10’dan 12’ye kadar olan kısımlar) ve bu Yasanın tek geçici hükmünün 2. paragrafını eleştirerek LOPP’nin anayasaya uygunluğunu sorgulayan bir dava açtı.

20. Anayasa Mahkemesi, 12 Mart 2003 tarihli karar ile söz konusu Yasanın anayasaya uygun olduğuna hükmetti. Bask Hükümetine göre “siyasi partiler üzerine kısıtlamalar getirerek, özellikle Anayasada hüküm altına alınmayan belirli bir siyasi rejimi veya sistemi kabul etme yükümlülüğü yükleyerek askeri demokrasi modeli tesis etmekten “ibaret olan siyasi partilerin kapatılması ve amacını düzenleyen böyle bir yasanın mevcudiyeti ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi şunları belirtmiştir:

“Başvuru sahibi Hükümete göre yukarıda belirtilen argüman LOPP’nin 6, 9 ve 10. kısımlarının bazı paragraflarında “anayasal ilkeler ve insan haklarında ifade olunan anayasal değerlere” (9(1) kısım), ‘demokratik ilkelere’ (6 ve 9(2). kısımlar), ‘özgürlükler

sistemine' ve demokratik sisteme (9(2) ve 10(2).kısımlar, paragraf (c), 'anayasal düzene' ve 'halkın huzuruna' (9(2). kısım, paragraf (c)) yapılan atıflara dayanmaktadır. Bu atıfların hukuki önemi ancak bunları içeren tek tek hükümler bağlamında kavranabilirse de ve söz konusu hükümlerin her birinin yasa ve bütün olarak hukuk sistemi ışığında yorumlanması gerekse de Bask Hükümetinin, anayasal düzenimizde 'militan demokrasi'ye, Hükümetin bu ifadeye verdiği anlamda, kurulu düzene ve her şeyden önce Anayasaya uygunluğun değil aynı zamanda olumlu kabulünün de gerekli olduğu bir modele yer olmadığı doğrudur ... Anayasaya aykırı olduğu iddia edilen Yasa böyle bir demokrasi modeline olanak sağlamaz. Daha en başında açıklama notu, siyasi partilerce açığa vurulan fikirler ve amaçlar bir yanda ve faaliyetleri diğer tarafta olmak üzere ayırım ilkesini getirir ve 'açıkça karşı çıkılan amaçların ceza hukukuna girenler' olduklarını belirtir. Böylece 'demokratik ilkeleri veya vatandaşların temel haklarını ihlal eden faaliyetler aracılığıyla yürütülmemek kaydıyla herhangi bir proje veya amaç anayasal kabul edilir.' Sonuç olarak ve burada özel öneme sahip husus ile ilgili olarak Yasa, siyasi partilerin Anayasanın 6. Maddesinin gereklerini ki haklılığından şüphe edilen Yasa bunlardan yalnızca bahseder, manifestolarında açıkladıkları nihai amaçlar vasıtasıyla değil faaliyetleri vasıtasıyla karşıladıkları "davranışları" –yani eylemleri- yasadışılığın gerekçesi olarak sıralar.

... İkinci olarak ve en önemlisi, Yasanın atfı yaptığı ilkelerin ve değerlerin Anayasanın açıkladıklarından başkaları olmadıkları açıktır ve içerik ve kapsamı bütün olarak olumlu anayasal hükümlerin yorumundan doğan anlama bağlıdır. Bu sebeple, sistemimizde 'demokratik ilkeler' ancak Anayasanın kurumsal ve normatif dokusundan doğan demokratik düzene özgü ilkeler olabilir. Anayasanın gerçek işleyişi, Anayasanın İspanya'yı hukukun üstünlüğünün hüküm sürdüğü sosyal ve demokratik bir Devlet olarak kurarken tam olarak varsaydığı demokratik modelin bir değişimine biçim veren güçler, haklar ve dengeler sistemine yol açar (Anayasa Madde 1/1)."

21. Başvuru sahibi partilerin Yasanın hükümlerinin, yani 9(3). kısımda bahsedilen davaların bazılarının (örneğin zımnî destek) ideoloji, katılım, ifade ve bilgilendirme özgürlüğü temel haklarını ihlal eden bir 'militan demokrasi' kurduğu iddiası ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi şunları belirtmiştir:

"...LOPP'nin 9. kısmının ilk üç paragrafı ile kurulan sistem öncelikle açıklanmalıdır. Birinci paragraf, herhangi bir çeşit olumlu bağlılıktan değil siyasi partiler tarafından faaliyetlerini yürütürken gösterilmesi gereken ve en geniş ideolojik özgürlükle uyumlu, anayasal değerlere yalın saygıdan bahseder. 2. paragraf bir siyasi parti ancak, 'faaliyetlerinin sonucu olarak demokratik ilkelere tecavüz ettiğinde, özellikle bu şekilde özgürlükler sistemini bozmaya veya yıkmaya, aşağıda açıklanan tutumlardan herhangi birisi ile tekrarlayan ve ciddi bir şekilde iştigal ederek demokratik sistemi engelleme veya demokratik sisteme son verme çabasında olduğunda' yasadışı ilan edilebilir. Son olarak, (a), (b) ve (c) paragrafları, bir partinin faaliyetleri sebebiyle yasadışı ilan edileceği genel kriterleri sıralar ...LOPP'nin 9. kısmının 3. paragrafı ile ilgili olarak, giriş bölümünün kusurlu ifadesi bu hükümde açıklanan davranış hallerinin önceki paragrafta belirtilenlere ilave olduğu ve bu yüzden ayrı ayrı yorumlanmaları gerektiğini akla getirebilir. Oysa bu iki hükmün birlikte alınan yorumu ve bunları içeren kısmın tamamının yorumu, 9. kısmın 3. paragrafında açıklanan davranış hallerinin aynı kısmın 2. paragrafında açıklanan genel özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Yasanın 9(3) kısmında bahsedilen davranış halleri

sadece Yasanın 9(2). kısmında genel ifadelerle gösterilen başlıca yasadışılık sebeplerini belirtmekte veya netleştirmektedir. Böylesi bir tutumun ayrı yorumu ve uygulaması ancak 9(2). kısımda öngörülen davalar esasında yapılabilir.

Hal böyle iken, [terörist fiilleri] sırf kınamamanın terörizme zımnı destek olarak yorumlanıp yorumlanmayacağını belirlemek Anayasa Mahkemesi'nin görevi olmasa da bazı durumlarda terör eylemlerini meşrulaştırmak veya mazur görmek ya da anti demokratik etkilerini ve temel hakları zımnı ihlallerini önemsememek için sembolik faaliyetlerin kullanılabilmesi açıktır. Böyle durumlarda ifade özgürlüğü hakkının ihlalinden bahsetmek açıkça imkânsızdır.

...

Aynısı genel olarak LOPP'nin şu hükmü içeren 10(2). kısmının (c) paragrafı için de söylenebilir: 'faaliyetleri ile tekrarlayan bir şekilde ve ciddi surette demokratik ilkeleri ihlal etmek veya özgürlükler sistemini bozmaya veya yıkmaya veya demokratik sistemi engellemeye ya da 9. kısımda bahsedilen tutum vasıtasıyla son vermeye çalışmak.' Bu bağlamda bu hükmün yalnız siyasi partilerin faaliyetleri ile ilgili olduğu, hiçbir şekilde amaçlarına veya hedeflerine şamil olmadığı söylenmelidir. Bu yüzden bu hükmün ifadesi ideolojilerinden ziyade faaliyetleri ile etkili ve proaktif bir şekilde 'özgürlükler sistemini bozmaya veya yıkmaya' çalışan partiler kapatılmak zorundadır."

22. Bask Hükümetinin yasada öngörülen kapatma tedbirinin orantısız olduğu yönündeki yakınması ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi şunları belirtmiştir:

"...ayrı ayrı alındığında LOPP'nin 9. kısmında açıklanan tutumlardan hiçbirisi bir partinin kapatılmasını gerektirmez. Bu tedbirin telaffuz edilebilmesi için 9(2). kısımda belirtildiği gibi söz konusu davranışlar ile 'tekrarlayan bir şekilde ve ciddi surette' işgal olunması gerekir. İkinci olarak, faaliyetleri vasıtasıyla terörist şiddetle işbirliği eden veya terörist şiddeti destekleyen bir partinin varlığının Anayasanın açıkladığı çoğulcu düzenin sürmesini tehlikeye soktuğuna ve bu tehlike ile karşı karşıya kalındığında kapatmanın hukuk düzenine verilen zararı onarabilecek tek yaptırım olarak ortaya çıktığına dikkat edilmelidir. Son olarak, Anayasanın 6. Maddesinin parti tanımını içerdiği vurgulanmalıdır. Anayasaya göre bir parti, ancak siyasi çoğulculuğun bir ifadesi olduğunda parti olarak kabul edilebilir. Sonuç olarak faaliyetleri çoğulculuğu baltalayan, az veya çok demokratik düzeni bozan bir partinin kapatılması Anayasa açısından kabul edilebilir. Benzer şekilde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, konu siyasi partilerin kapatılması olduğunda Devletlere bırakılan takdir payının sınırlı olması gerekse de demokrasinin özündeki fikirlerin ve partilerin çoğulculuğunun tehlikede olduğu durumlarda Devletin bu tehlikenin kökündeki politikanın yürütülmesinin önünü kesebileceğini düşünmüştür [*Refah Partisi ve Diğerleri - Türkiye*, no. 41340/98, 41342/98, 51343/98 ve 41344/99, 31 Temmuz 2001].

... Yasa tarafından açıklanan fiillerin yalnız birisinin varlığının tespit edilmesi yeterli değildir. Tersine bu fiillerin 'tekrarlayan bir şekilde ve ciddi surette' (9(2). kısım) veya 'tekrarlayan veya kümülatif bir şekilde' (9(3). kısım) işlenmesi gerekmektedir. ... Sonuç olarak, [ilgili paragraflar] özellikle ciddi tutumu açıklamakta ve Anayasanın siyasi partilerin nitelikli desteklerini vermelerini şart kıldığı siyasi katılım sürecinin önemli bir parçası olan barışçıl ve yasal vasıtalarla açıkça bağdaşmayanları kapatma

gereğesi olarak tespit etmektedir ...Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin siyasi partilerin kapatılması ile ilgili içtihadı ile saptanan kriterlerine (*Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri - Türkiye*, 30 Ocak 1998 tarihli karar, Kararların ve Hükümlerin Raporları 1998-I; *Sosyalist Parti ve Diğerleri -Türkiye*, 25 Mayıs 1998 tarihli karar, Raporlar 1998-III; *Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) - Türkiye* [GC], no.23885/94, AİHM 1999-VIII; *Refah Partisi ve Diğerleri - Türkiye*, no. 41340/98, 41342/98, 41343/98 ve 41344/98, 31 Temmuz 2001 ve [GC], AİHM 2003-II, Yazar ve Diğerleri - Türkiye, no. 22723/93, 22724/93 ve 22725/93, AİHM 2002-II, *Demokratik Parti (DEP) adına Dicle -Türkiye*, no. 21541/94, 10 Aralık 2002) ile uyulmuştur. Bu içtihat, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uyması için bir partinin kapatılmasının bazı kriterlere uygun olması gerektiğini belirtmektedir, yani: (a) yasa kapatmanın şartlarını ve sebeplerini göstermelidir (söz konusu kurallar açıkça bu kriteri karşılamaktadır, çünkü resmi yasalarda yer almaktadırlar); (b) güdülen amaç meşru olmalıdır (yukarıda belirtildiği gibi mevcut davada bu amaç, siyasi partilerin anayasadaki tanımına uymayan bir faaliyetle iştigal eden bir partiye benzetilebilen örgütün dışlanması ile demokratik siyasi katılım sürecinin korunmasıdır); ve (c) kapatma 'demokratik bir toplumda gerekli' olmalıdır (bu, yasanın öngördüğü kapatmanın spesifik sebeplerinin yukarıdaki analizi bağlamında gösterilmiştir).

... suçlu olduğu kanıtlanmış teröristlerin düzenli olarak liderlik pozisyonlarına atanması veya seçim aday listelerine girmesi olgusu, Anayasanın tüm siyasi partilere yüklediği yükümlülüklerin tersine terörist yöntemleri desteklemenin bir ifadesi olarak görülebilir. Bundan başka, böyle bir uygulamanın ancak hükümlü teröristler 'alenen terörist amaçları ve yöntemleri reddetmemişlerse' göz önünde bulundurulacağı olgusu da daha önceki faaliyetleri inkâr etme yükümlülüğü olarak yorumlanamaz. Söz konusu hüküm [9(3)(c) kısmı] geleceğe dönük olarak ve yalnız hükümlü teröristler tarafından idare edilen veya adayları hükümlü teröristler olan siyasi partilere uygulanır. Kapatma sebebi olarak terörist örgütlerin uygulamayı isteyebileceği fikirler ve programlardan ziyade terörist yöntemlerle yakınlık kurduğu haklı olarak varsayılan insanların düzenli kullanımını düzenlenmiştir.

....”

23. Son olarak, Bask Hükümetinin LOPP'nin 9(4) kısmını ve tek geçici maddenin 2. paragrafı ile ilgili olarak geriye dönük uygulanmama ilkesinin ihlal edildiği şikayeti ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi şu görüştedir:

“LOPP'nin bir siyasi partinin kapatılmasına sebep olabilecek faaliyetleri değerlendirirken ve nitelendirirken göz önünde bulundurulabilecek faktörleri sıralayan 9(4).kısımının uygulanması amacıyla yukarıda bahsedilen paragraf, “yürürlüğe giriş tarihinden hemen önceki veya sonraki bir tarihte bu Yasanın kendisiyle ilgili hükümlerinin uygulanmasından kaçınmak amacıyla, bir başka siyasi partinin faaliyetlerini izleyen veya bu partiye halef olan bir siyasi partinin kurulmasını” yasadışı olarak nitelendirir. Kaleme alındığı şekliyle bu hükmün Anayasaya aykırı olduğu düşünülemez çünkü yegâne amacının LOPP'nin 9(4). kısmının ‘bu Kurumsal Yasa yürürlüğe girdikten sonra iştigal edilen faaliyetlere” uygulanmasını sağlamak olduğu oldukça açıktır. Hiçbir koşul altında LOPP'den önceki faaliyetleri ve fiilleri yargılamayı öngörmez çünkü yalnız Yasanın yürürlüğe girmesinden sonrakiler ilgili kabul edilmektedir.

Başka bir deyişle, Yasa özellikle bir partinin kapatılmasına yol açabilecek çeşitli sebeplerin ancak Yasa yürürlüğe girdikten sonra göz önünde bulundurulabileceğini belirtir. Geçici hükmün bahsettiği 9(4). kısımda ayrıca ele alınan faaliyetler ve

bahsedilen faaliyetlerin 'sürekli niteliği veya tekrarı' LOPP'nin yürürlüğe girmesinden sonradır. Hal böyleyken, bu faaliyetlerin önemini belirlemek ve ilgili partinin genel tutumuyla ilgisini değerlendirmek amacıyla (ve yalnızca bu amaçla, çünkü yasadışılığa karar verilmesini haklı çıkarmak için Yasanın yürürlük tarihinden önceki tutumu dikkate almak Anayasaya aykırı olacaktır çünkü Anayasanın 9/3.maddesinde yer alan geriye dönük olarak uygulamama ilkesi ihlal edilmiş olacaktır), Yasanın söz konusu partinin 'yörüngesi' (9(4). kısım) olarak ifade ettiği şeyi dikkate almak tamamen mümkündür. Bu yörünge, Yasa yürürlüğe girmeden önceki fiilleri içine alabilir ama bu durum hiçbir şekilde Anayasaya göre geriye dönük etki olarak düşünülemez.”

24. Anayasa Mahkemesi, *non bis in idem* ilkesine, Yasanın öngörülebilir olmaması ve istisnai niteliğine, adli işlemlerin spesifik özelliklerine dayanan yakınmaları ve siyasi partilerin kurulması ve tescili ile ilgili sisteme dair iddiaları da reddetmiştir. Buna göre başvuru sahibi partilerin iddialarını da gerekçesinin 23. paragrafında LOPP'nin 3(1), 5(1), 9(2) ve (3). Kısımların ve tek geçici hükmün 2. paragrafının ancak kararının gerekçesinin “10, 11, 12, 13, 16, 20 ve 21. paragraflarında gösterilen şartlara göre yorumlanırsa” anayasaya uygun olduklarını belirterek reddetmiştir.

25. Bask Bölgesi Özerk Toplumunun Hükümeti daha sonra Mahkemeye bir başvuruda bulunmuş (no.29134/03) ve bu başvurunun 3 Şubat 2004'de *ratione personae* ilgili kişi bakımından uyumsuzluk gerekçesi ile kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

3. Başvuru sahibi partilerin kapatılma işlemleri

26. Bu arada, 26 Ağustos 2002'de yasadışı örgütlenme ile ilgili ceza işlemleri bağlamında (İspanyol Ceza Yasanının 515. Maddesi) verilen bir kararla Audiencia Nacional'deki 5. Numaralı merkezi soruşturma hakimi, Batasuna'nın faaliyetlerinin durdurulmasını ve Herri Batasuna ve Batasuna tarafından kullanılabilen herhangi bir merkez ve büronun üç yıllığına kapatılmasını emretmiştir. Aynı tedbir, Mahkeme huzurunda başvuru sahibi olmayan EH'ye de uygulanmıştır.

27. 2 Eylül 2002'de Bakanlar Konseyinin 30 Ağustos 2002'de kabul ettiği bir sözleşmeyi uygulayan Hukuk Müşaviri (Abogado del Estado) İspanya Hükümeti adına Herri Batasuna, EH ve Batasuna siyasi partilerinin kesinlikle demokrasi, anayasal değerler, demokratik uygulama ve vatandaşların hakları ile bağdaşmayan tutum sergileyen çeşitli fiillerinden ötürü yeni LOPP'yi ihlal ettikleri gerekçesiyle kapatılması için Yüksek Mahkeme'ye bir başvuruda bulunmuştur.

28. Aynı gün, Devlet Müşaviri (Procurador General) de Yüksek Mahkeme'ye LOPP'nin 10 ve devamındaki kısımlara göre Herri Batasuna, EH ve Batasuna siyasi partilerinin kapatılması için bir başvuruda bulunmuştur. Başvurusunda Yüksek Mahkeme'den söz konusu partilerin

yasadışı olduklarına karar verilmesini ve siyasi partiler sicilinden çıkarılmalarının emredilmesini, derhal faaliyetlerini durdurmalarını ve Yasanın etkilerinin Yasayı ihlal ederek yeni kurulan herhangi bir partiye veya ilgili partilere halef olan partilere de uygulanmasını, malvarlıklarının tasfiye edilmesini ve LOPP'nin 12(1). Kısımına göre kapatılmalarını talep etmiştir.

29. 10 Mart 2003'de Batasuna, LOPP'nin Anayasaya uygunluğu ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine ön soru havale etmek istemiştir, zira bütün olarak Yasanın ve ayrı ayrı bazı kısımlarının örgütlenme özgürlüğü, ifade özgürlüğü, düşünce özgürlüğü haklarını ve yasallık, hukuki kesinlik, daha az lehe olan ceza yasalarının geriye dönük uygulanamaması, orantılılık ve non bis in idem ilkelerinin yanında kamu işlerinde yer alma hakkını ihlal ettiği görüşünde idi.

30. 27 Mart 2003 tarihli oybirliği ile verilen karar ile Yüksek Mahkeme bu örgütün LOPP'nin Anayasallığına itirazlarının Anayasa Mahkemesinin 12 Mart 2003 tarihli kararı ile zaten incelenmiş ve reddedilmiş olduğuna dikkat çekerek Batasuna'nın sorusunu Anayasa Mahkemesine havale etmeyi reddetmiştir. Herri Batasuna, EH ve Batasuna'nın yasadışı olduğunu ilan etmiş ve terörist 'taktik ayrılık' stratejisinin parçası oldukları gerekçesiyle LOPP'nin 9(2) ve (3). kısımları gereğince kapatıldıklarını bildirmiştir. Söz konusu üç parti arasında ve onlarla terörist örgüt ETA arasında hatırı sayılır benzerliklerin sabit olduğuna – "üç örgütün esasen aynı ideolojiye sahip olması...ve dahası bu terörist örgüt tarafından sıkı bir şekilde kontrol edilmeleri"- hükmetmişti. Gerçekte "tek bir varlık" mevcuttu, yani terörist örgüt ETA, farklı zamanlarda bu örgüt tarafından önceden tasarlanan 'faaliyet verasetine" göre yaratılan tüzel kişiliklerin görünürdeki çoğulluğu arkasına saklanmıştı. Aynı zamanda, söz konusu partilerin malvarlıkları da aynı Yasanın 12(1)(c) kısmına göre tasfiye edilmişti.

31. Yüksek Mahkeme, kararında, şiddetin kullanımını içeren veya başkalarının temel haklarını kısıtlayan faaliyetlerin hoş görülemeyeceğini belirtilerek her ne kadar siyasi partiler siyasi çoğulculuğun esaslı temellerini teşkil etseler de faaliyetlerini yasalara ve demokratik süreçlere göre yürütmeleri, amaçlarını ve hedeflerini yasa ve demokratik süreçlere göre takip etmeleri gerektiğine dikkat çekmiştir. Yüksek Mahkeme kendi görüşüne göre diğer hukuk sistemlerinin tersine "militan demokrasi" modeli teşkil etmeyen İspanya anayasal sisteminden bahsetmiştir, çünkü farklılıkların ifadesine yüklenen tek koşul başkalarının haklarına saygıdır. LOPP'nin "demokratik ilkeleri veya vatandaşların temel haklarını ihlal eden faaliyetler vasıtasıyla takip" edilmemiş olmak kaydıyla herhangi bir projenin veya amacın anayasal olacağını kabul ettiğine dikkat çekmiştir. Bu bağlamda kanunla siyasi partilerin ancak ciddi ve tekrarlayan tutumdan

oluşan “faaliyetlere” istinaden yasadışı ilan edilmeleri gerektiğine dikkat çekmiştir. Mevcut davada Yüksek Mahkeme’ye göre söz konusu partilerin özgürlüklerinin kısıtlanmasını haklı gösteren şiddet çağrısı, terör ve siyaset arasında görevlerin kasten paylaşılmasından doğmuştur, ETA’nın tasarladığı “işlevlerin biri olarak teröre ihtiyacı meşrulaştırma” görevi Herri Batasuna’ya verilmiştir.

32. İspanya’da terörle mücadelenin tarihsel ve toplumsal bağlamını akılda bulundurarak Yüksek Mahkeme, terör örgütü ETA ve uydusu örgüt, *Koordinadora Abertzale Sozialista’nın* (“KAS”) kuruluşundan beri Herri Batasuna’yı yönettiğine hükmetmiştir. Bu sonuca varmak için, üç örgüt arasında hiyerarşik bağlantıların varlığını gösteren ve özellikle ETA’nın vekili olarak KAS’ın Herri Batasuna’nın ve haleflerinin (EH ve Batasuna) en kıdemli üyelerini tayin etme sürecini kontrol ettiğini ve buna katıldığını açığa çıkaran delillere dayanmıştır. Yüksek Mahkeme, Herri Batasuna’nın ETA’nın silahlı faaliyeti ve kitle faaliyetini “organik olarak ve yapısal olarak” ayırma arzusuna yanıt olarak kurulduğuna, bunun söz konusu partilerin terör örgütü ETA’ya “açık hiyerarşik itaati” ile sonuçlandığına karar vermiştir. Bu bağlamda, KAS’ın aşağıdaki şekildeki bir iç belgesine atıfta bulunmuştur:

“KAS ...kitlesele mücadele ve kurumsal mücadele –bu ikincisi ilkinde hizmet eder- ile birlikte silahlı mücadeleyi devrimin ilerlemesi ve zaferi için kilit olarak görür; kitlesele mücadele benzer şekilde popüler Birliğin tarihsel bir ittifakını gerekli kılar ki bunun fiziksel dışavurumu Herri Batasun’dır”.

33. Yasadışı olduklarına karar verilen üç siyasi parti arasında var olduğu düşünülen “faaliyet veraseti” ile ilgili olarak Yüksek Mahkeme üç örgütte sorumluluk görevlerini işgal eden insanların –sözcüleri A.O. başta olmak üzere- ve farklı parlamenter gruplara ait insanların aynı oldukları gerçeğine dayanmıştır. Ayrıca söz konusu partilerin tamamı tarafından kullanılan öncüllerin varlığını da dikkate almıştır. Başvuru sahibi partiler ve terör örgütü ETA arasındaki bağlantılar ile ilgili olarak birçok üyelerinin özellikle temsilcileri A.O.’nun terörle ilgili suçlardan mahkûm olduğuna dikkat çekmiştir.

34. Yüksek Mahkeme aşağıdaki, LOPP’nin yürürlüğe girdiği tarihten sonraki delilin başvuru sahibi partilerin ETA’nın terörist stratejisinin aletleri olduklarını gösterdiğine hükmetmiştir:

- 3 Temmuz 2002’de Batasuna, terör mağdurlarının durumu ve ihtiyaçlarından sorumlu Bask parlamentosu komitesine temsilci atamayı reddetmiştir, çünkü bunun “siyasi, manipüle edilmiş ve önyargılı” olduğu düşüncesindedir.

- 3 Temmuz 2002’de Batasuna’nın sokak şiddetinin (*kale borroka*) sebep olduğu zarardan hukuken sorumlu olduğuna karar veren *Audiencia*

Nacional'daki 5. Numaralı merkezi soruşturma hakiminin kararına tepki veren bu örgütün sözcüsü A.O. Bask halkını “bu yeni saldırıya enerjik bir şekilde” yanıt vermeye kışkırtmış ve kararı “ciddi ve antidemokratik bir durumu” provoke ettiği için eleştirmiştir.

- 7 Temmuz 2002’de 1936 Monte Albertia savaşını anma töreninde A.O. aşağıdaki beyanda bulunmuştur:

“Yasalar dâhilinde veya dışında çalışmaya ve mücadele etmeye devam etmeliyiz. Gerçek şu ki gücümüzü kaybetmeyeceğiz çünkü tarihte üstlendiğimiz sürecin geriye döndürülemez olması gereken bir noktadayız.”

- 13 Temmuz 2002’de vali ve Lezlo belediyesinin Batasuna’lı encümen üyesi Venezuela’da yaşayan bir ETA teröristine destek gösterisine katılmışlardır.

- 16 Temmuz 2002’de San Sebastian deniz komutanlığı dışında toplantıda J.L. olarak adlandırılan Batasuna belediye sözcüsü bu gösterinin amacının Devlet makamlarına “Euskal Herria’da cezasız kalmayacaklarını” bildirmek olduğunu açıklamıştır.

- 19 Temmuz 2002’de Batasuna’nın Victoria belediyesindeki sözcüsü J.E.B. Batasuna’nın “ETA’nın öldürmeyi bırakmasını istemediğini ama Euskal Herria’nın herhangi bir şiddete başvurmasını istemediğini ve şiddetle işgal edenlerin olmamasını istediğini” ifade etmiştir.

- 30 Temmuz 2002’de belediye konseyinin genel toplantısında Batasuna, Amorebieta belediyesinde Bask Sosyalist Partisinin (PSE-EE) encümen üyelerine karşı tehdit kampanyasını kınamayı reddetmiştir.

- 2 Ağustos 2002’deki K.B.’nin İspanya’ya potansiyel devri ile ilgili bir basın toplantısında Fransa’da mahkûm olmuş bir ETA üyesi, vali ve Ondarroa belediyesinin insan hakları komitesinin başkanı, Batasuna üyeleri L.A. ve A.A. K.B’yi ve “aynı durumda olanların hepsini” desteklediklerini açıklamışlardır.

- Batasuna ve liderleri iki kişinin öldüğü 4 Ağustos 2002 tarihli Santa Pola saldırısını kınamayı reddetmişlerdir. Bu bağlamda Pamplona’da bir basın toplantısında A.O. bu olayı Bask Ülkesinde “siyasi anlaşmazlığı” çözememenin “acılı bir sonucu” olarak tanımlamış ve İspanyol Cumhurbaşkanı [o tarihte J.M. Anzar] “o tarihte olan ve ileride olabilecekler] için “en büyük sorumluluğa sahip” olmakla suçlamıştır.

- Batasuna tarafından idare edilen belediyeler ve bu partinin web sitesi, Audiencia Nacional’da 5 numaralı merkezi soruşturma hâkimi tarafından yasadışı ilan edilmiş ve Avrupa terör örgütleri listesinde yer alan (Konsey Ortak Tutumu 2001/931/PESC) bir örgüt olan “Gestros pro-Amnista”nın anagramını kullanmıştır.

- Batasuna tarafından San Sebastian’da 11 Ağustos 2002’de düzenlenen ve Batasuna’nın liderleri A.O., J.P. ve J.A. tarafından idare edilen bir

gösteride ETA mahkumlarını destekleyen ve “borroka da bide bakarra” (mücadele tek yoldur), “zuek faxistak zarete terroristak” (siz faşistler asıl teröristlersiniz) veya “gor ETA militarra” (çok yaşa ETA ordusu) gibi tehditkar sloganlar kullanılmıştır.

- 12 ve 14 Ağustos 2002’de Batasuna’nın yönettiği belediye binalarının cephelerine terörü veya terörle iştigal edenleri destekleyen ve “Bask mahkûmlarının Bask ülkesine” naklini ima eden ve birkaç teröristin fotoğraflarını gösteren pankartlar asılmıştır.

-21 Ağustos 2002’de Bilbao’da yapılan bir Batasuna basın toplantısında A.O. “İspanyol Devleti’nin soykırım stratejisini” eleştirmiş ve Bask halkının “kendilerini örgütleyip” “mücadele edeceğini”, böylece bazı “küçük İspanyol faşistlerinin” bir daha asla Basklılara kurumlarının ne olması gerektiğini söyleyemeyeceğini açıklamıştır. Ayrıca, Bask Bölgesinin Özerk Toplumunun hükümetini de (nasyonalist hükümet koalisyonu) eğer Batasuna’nın merkezinin kapatılmasına rol alırsa sonucun “istenmeyen bir senaryo” olacağı yolunda uyarılmıştır. Bu ifadeler, ertesi gün medyada “Bask yönetimine tehdit” olarak yorumlanmıştır.

- Egunkaria gazetesi ile 23 Ağustos 2002 tarihli röportajda Batasuna’nın Bask parlamentosundaki temsilcisi J.U., “ETA silahlı mücadeleyi eğlence olsun diye desteklemedi, Devlete karşı gelmek için olası her vasıtayı kullanma ihtiyacının bilincinde olan bir örgüttü,” demiştir.

- 23 Ağustos 2002’de Batasuna’nın kapatılmasına karşı düzenlediği gösterinin ardından Bilbao’da yapılan Batasuna toplantısında J.P. Bask Nasyonalist Partisinin liderlerini İspanyol kanunlarına uydukları için eleştirmiştir, onları “ulusal saygınlıktan” yoksun olmakla suçlamıştır. Ayrıca, katılımcıları “sokaklara çıkmaya ve sert bir şekilde yanıt vermeye” teşvik etmiştir.

- Söz konusu partilerin yönettiği belediyeler, Legazpia ve Zaldivia belediyeleri tarafından iki ETA teröristinin fahri vatandaş (hijo predilecto) ilan edilmesi gerçeğinin ispatladığı gibi terör faaliyetlerini savunmuşlardır.

- 29 Haziran 2002’den beri Batasuna’nın Vitoria ve Lasarte-Oria’daki konsey temsilcileri nasyonalist olmayan partilerin temsilcilerine karşı tecavüzkâr fiiller işlemişler ve böylece cepheleşme iklimine katkıda bulunmuşlardır.

- Batasuna tarafından yönetilen belediyeler, Devlete, Devlet gücünün temsilcilerine, başta İspanyol Hükümetinin Başbakanı ve Partido Popular ve İspanyol Sosyalist Partisinin liderleri olmak üzere diğer siyasi partilerin veya bu partilerin üyelerine karşı mücadele çağrısı yapan çizimler ve pankartlar teşhir etmiştir.

- LOPP’nin yürürlüğe girmesinden sonra söz konusu üç parti, müştereken örgütlenmiş “faaliyet veraseti” bağlamında siyasi seviyede

ETA terör örgütünün eylemlerini tamamlama stratejisini aynı şekilde takip etmeye devam etmiştir.

35. Yukarıdaki delillere dayanarak Yüksek Mahkeme, başvuru sahibi siyasi partinin faaliyetinin ETA terör örgütü tarafından önceden tanımlanmış bir strateji ile aynı doğrultuda tutum ile gösterdikleri gibi LOPP'nin 9(2)(c) kısmı anlamında "Anayasal düzeni yıkmak veya halkın huzurunu ciddi bir şekilde bozmak amacıyla terör örgütlerinin faaliyetlerine yardım ve siyasi destek vermek" teşkil ettiğine hükmetmiştir. Başvuru sahibi partilerin suçlandığı tutumun bu Yasanın 9. kısmının 3. paragrafının (a), (b), (d), (f) ve (h) alt paragraflarında bahsedilen durumlara karşılık geldiğini belirtmiştir. Öncelikle açıklanan davranışlardan bazılarının örneğin Batasuna'nın ETA yanlısı sloganlarının duyulduğu San Sebastian gösterisinin teröre açık siyasi destek olarak nitelendirilebilirken Batasuna'nın ve liderlerinin 4 Ağustos 2002 Santa Pola saldırısını kınamayı reddetmeleri gibi diğer davranışlarının "terör eylemlerini meşrulaştırma ve önemlerini ve bunlardan kaynaklanan temel hakların ihlalini küçük gösterme" çabası olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Yüksek Mahkeme şöyle demiştir:

"Anayasal bağlamda, entelektüel bakış açısından terör eylemlerine karşı net ve samimi bir tavır almayan veya sonuçlarından resmen müteessir olarak ama amaçlarına ulaşmak için şiddeti kullanarak bu gibi eylemlere sebep olanların barbarca davranışını herhangi bir şekilde sansürlemeden suç eylemlerini inkâr etmedikleri gerçeğini hesaplı müphemlikle sistematik olarak saklama çabası içindeki siyasi partilerin varlığı hoş görülemez.

...

Bu işlemlerin amaçları bakımından, bir siyasi partinin terör eylemleri ile ilgili tekrarlayan stratejik ve sistematik sessizliği siyasi ve anayasal bakış açısından ancak "ihmal yoluyla kabul" veya "zımnî kabullerinin" açık işareti, bu suç eylemlerinin faillerinin argümanlarıyla ittifakları ve bizim anayasal sistemimizde ancak barışçıl vasıtalarla ulaşılabilen belirlenmiş hedeflere ulaşmanın vasıtası olarak şiddeti üstü örtülü kabullenişleri olarak yorumlanabilir."

36. Mahkeme ikinci olarak başvuru sahibi partilerin suçlandığı, Vitoria ve Lasarte belediyelerinde nasyonalist olmayan partilerin temsilcilerini taciz gibi diğer davranışların terör karşıtlarını sindirmeye ve onları düşünce özgürlüğünden yoksun bırakmak niyetiyle cepheleşme ikliminin doğasına katkıda bulunduğu görüşündedir.

37. Üçüncü olarak, ETA mahkûmlarını alenen siyasi mahkûm olarak tanımlamak veya "Gestoras Pro-Amnistia" anagramını kullanmak gibi diğer davranışların söz konusu partilerin terör veya şiddeti yansıtan semboller kullandıklarını kanıtladığı görüşündedir.

38. Başvuru sahibi partilerin kapatılmasının gereği ve orantılılığı konusunda Yüksek Mahkeme, Anayasanın 10/2. Maddesine göre temel

anayasal hakların yorumunda rehber olarak Sözleşmenin metnini ve Mahkemenin içtihadını dikkate aldığına işaret etmiştir. Yukarıda bahsedilen delillerle sabit olduğu gibi başvuru sahibi partilerin sık şiddet çağrısı göz önünde bulundurulduğunda başvuru sahibi partileri kapatma tedbirinin, “demokrasinin zorunlu bir unsuru” olan başkalarının temel haklarını koruma amaçları bakımından yerinde olduğu görüşündedir. Yüksek Mahkeme, özellikle Mahkemenin Refah Partisi davasındaki (*Refah Partisi ve Diğerleri - Türkiye* [GC] no.41340/98, 41342/98, 41343/98 ve 41344/98, AİHM 2003-II) hükmünün demokratik bir toplumda işlevlerini yürüttüklerini iddia eden partilere kendilerini şiddet kullanımı ile ilgili müphem veya belirsiz mesajlardan uzak tutmak konusunda gerçek hukuki bir görev yüklediğini ifade ederek (a.g.e, no.131) bu hükme atıfta bulunmuştur. Bundan başka önündeki davada söz konusu şiddet çağrılarının Mahkemeye ibraz edilen davada söz konusu olanlardan çok daha açık görüldüğüne dikkat çekmiştir.

4. Anayasa Mahkemesine amparo temyiz

39. Batasuna ve Herri Batasuna Yüksek Mahkeme'nin kararına karşı Anayasa Mahkemesine iki amparo temyizde (anayasaya uygunluk) bulunurlar.

40. Temyiz dilekçelerinde öncelikle söz konusu Kanunla sonuçlanan yasa tasarısı hakkında olumlu rapor veren makam olan Adli Konseyin başkanı olduğu halde kapatılmalarına yol açan işlemlerde raportör hakim olarak görev yapmış olan Yüksek Mahkeme'nin Başkanın tarafsız olmamasından şikayet etmişlerdir. Yargısal ve istisari işlevlerin bir kişide birleşmesinin objektif tarafsızlığın kaybına yol açtığını iddia etmişlerdir. Batasuna bu bağlamda Anayasanın 24/2. Maddesine dayanmıştır (bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda adil yargılanma hakkı).

41. İkinci olarak, başvuru sahibi partiler, adil yargılanma güvencesine de kesinlikle uyulmadığını iddia etmişlerdir, şöyle ki, Batasuna'nın kapatılması, diğer husuların yanında ETA üyesi olduğu iddia edilen bir kişiye ve mahkûm olmuş ve cezasını çekmiş bir ETA üyesine fahri vatandaşlık (*hijo predilecto*) unvanı veren bazı Zaldibia ve Legazpia belediye konsey üyelerine atfedilen davranışlara, yani yeni delilin sunulabileceği aşama tamamlandıktan sonraki ve başvuru sahibi partilerin kendilerini savunmaya muktedir olmadıkları olgulara, *ex parte*, dayandırılmıştır.

42. Üçüncü olarak Yüksek Mahkeme'nin kararında kanıtlanmış oldukları kabul edilen olguların tek bir basın açıklamasına dayandığını ve Batasuna ve üyelerinin bir başka siyasi örgüte, yani EH'ye atfedilebilir eylemler yürüttüğünün kabul edildiğini iddia ederek masumiyet karinesini de ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuşlardır. Ayrıca, 27 Mart 2003 tarihli kararı, Batasuna'nın Herri Batasuna ve ETA liderleri arasında bir anlaşma

esasinda oluşturulduğunu, Herri Batasuna, EH ve Batasunanın aslında ETA'nın bazı işlevlerini yürütmekle görevlendirilmiş ve onun talimatlarına göre hareket eden tek ve aynı örgüt olduğunu sabit bir vakıa gibi kabul etmesi nedeniyle eleştirmişlerdir. Bu iddialar, gerçekte hiçbir delil değeri olmayan belgelere ve İspanyol Hükümeti için çalışan bilirkişi tanıkların beyanlarına dayandırılmıştır.

43. Dördüncü ve son olarak, başvuru sahibi partiler ifade, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü haklarının kapatılmaları sonucunda ihlal edildiğini düşünmüşlerdir.

44. 16 Ocak 2004'de oybirliği ile alınan iki kararla Anayasa Mahkemesi temyizleri reddetmiştir.

45. Batasuna'nın amparo temyizi hakkındaki kararda Anayasa Mahkemesi 12 Mart 2003 tarihli kararında dile getirdiği başvuru sahibi partilerin "militan demokrasi" ile ilgili iddialarına karşı çıkan argümanlarını tekrar etmiştir. Anayasa Mahkemesi, "demokratik ilkeleri veya vatandaşların temel haklarına tecavüz eden faaliyetler vasıtasıyla takip edilmemek kaydıyla herhangi bir proje veya amacın anayasaya uygun" olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca, "LOPP'nin 9. kısmının anayasaya uygunluğunun 48/2003 sayılı kararla tanındığına" ve "Batasuna tarafından söz konusu Yasanın hükümlerinin tarif ettiği davranışların anayasaya uygunluğunun bu Yasanın hukuki esasında bulunabileceğine" işaret etmiştir.

46. Anayasa Mahkemesi şöyle demiştir:

"Bir siyasi partinin terörist saldırıları kınamayı reddetmesi bazı davalarda '...teröre üstü örtülü siyasi destek' [LOPP'nin 9(3)(a) kısmı] veya 'siyasi amaçlar için terör eylemlerinin meşru sayılması' [LOPP'nin 9(3)(a) kısmı] olarak görülebilir, zira terörü mazur görebilir veya önemini küçümseyebilir... Terör eylemlerini kınamamak ayrıca teröre karşı belirli bir tutumun da üstü kapalı veya zımni dışı vurumu teşkil eder... Otuz yıldan uzun zamandır yaşanan terör ortamında, birbirleriyle savaşan güçlerin çeşitleri arasında eşitliği iddia ederek ve tarihsel olduğü öne sürülen çatışmaya olası tek çözüml olarak sunarak terörü her zaman meşrulaştıran sorumlular, bir partinin belirli terör saldırılarını kınamayı reddetmesi ki bu hiç şüphesiz bu partinin söz konusu eylemlerle alakalı olarak diğer partilerin takındığı kınayıcı tutumdan kendisini ayırma arzusunu yansıtmaktadır, daha da fazla önemlidir çünkü terör olgusunu geçmişe ve dehşete düşmüş bir Devletin adil olmayan saldırganlığına kaçınılmaz bir tepki olarak geçiştirme çabasındaki bir partinin konumunu yansıtmaktadır". ...Ayrıca, ... ciddi ve tekrarlayan eylem ve davranışlarla birleşen terörist eylemleri kınamama, demokratik bir Devlet bağlamında örgütlü birlikte var olmaya ters olan teröre desteğin göstergesidir. ...Bu yüzden, Anayasaya uygun olmadığı Anayasa Mahkemesinin 48/2003 sayılı kararı ile *in abstracto* (soyut olarak) reddedilen LOPP'nin düzenlediği kapatma gerekçelerini kapsayan teminatların tamamına uygun yürütülmüş işlemlerde adli olarak saptanan vakıaları dikkate almanın mantığa aykırı veya hatalı görünmediği, böylece Anayasanın 24. maddesinin olası herhangi bir ihlalinin ortadan kaldırıldığı ve siyasi birlik hakkı (Anayasanın 22 ve 6. maddeleri), vicdan özgürlüğü hakkı (Anayasanın 16/1. maddesi) ve ifade özgürlüğü hakkı (Anayasanın 20/1(a) maddesi) gibi hiçbir esaslı temel hakkın ihlal edilmediği sonucuna varılmalıdır."

47. Son olarak, kararının gerekçesinde Anayasa Mahkemesi temyiz dilekçesinde Batasuna'nın kelimenin tam anlamıyla LOPP'nin etkisinin "demokrasinin usule ilişkin tanımı ihlal edilerek terörle ve şiddetle bağlantılı ideolojileri yasal olarak gelişme olasılığında mahrum etmek olduğunu" ileri sürdüğüne ve söz konusu Yasanın "sırf anayasal düzeni yıkmak amacıyla terör örgütlerine siyasi ve ideolojik destek sağlama olgusunu" yasadışı ilan ettiğini iddia ettiğine dikkat çekmiştir. Anayasa Mahkemesi, bu "terör ve şiddetle bağlantının" ... "örgütlenme özgürlüğü ve ifade özgürlüğünün kullanılmasının anayasal olarak meşru kapsamının dışına düştüğünü ve demokratik yasama organı tarafından yasaklanabileceği" görüşündedir."

48. Herri Batasuna'nın amparo temyizi ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi, yine 12 Mart 2003 tarihli kararına atıfta bulunmuştur. Bu kararda Anayasa Mahkemesi, partilerin kapatılmasının çeşitli sebeplerinin Yasanın yürürlüğe girdiği tarih itibariyle göz önünde bulundurulabileceklerini belirtmiştir, ama "Yasanın sıraladığı faaliyetlerin önemini belirlemek ve söz konusu partinin genel tutumu dikkate alınarak önemlerini değerlendirmek amacıyla (ve yalnızca bu amaçla çünkü yasadışılığına karar verilmesini meşru kılmak için Yasanın yürürlüğe girdiği tarihten önceki davranışların göz önünde bulundurulması Anayasanın 9/3. Maddesinde yer alan geriye dönük uygulanmama ilkesini ihlal ederek anayasaya aykırı olacaktır). Yasanın söz konusu partinin "yörüngesi" olarak adlandırdığı (9(4).kısım) Yasanın yürürlüğe girmesinden önceki davranışları içine alabilen durumu, Anayasanın yasakladığı geriye dönük uygulama durumu söz konusu olmadan dikkate almak tamamen mümkündür." Anayasa Mahkemesi, başvuru sahibi partinin Yasanın yürürlüğe girmesinden önceki tarihteki eylemler nedeniyle veya diğer partilere atfedilebilir davranışlar nedeniyle kapatılmadığına dikkat çekmiştir; Batasuna, Herri Batasuna ve EH "tek bir gerçeğin 'ardışık birimlerini' teşkil ettikleri – yasadışı amaçlar için bir terörist grup tarafından alet olarak kullanılan örgüt-" için kapatılmışlardır. Tek bir siyasi parti tarafından üstlenilen ardışık biçimler *de facto* (filen) kapatılmıştır ve Yüksek Mahkeme tarafından bildirilen kapatma, Yüksek Mahkeme'nin kapatılan üç partinin esasen aynı olduğunu tespit etmesine neden olan ve tamamen başvuru sahibi partiye atfedilebilen sonraki olgulara dayandırılmıştır.

49. Son olarak Yüksek Mahkeme, tarafsızlığın olmaması ve çekişmeli yargı ilkesine uyulmaması şikâyetlerini anayasal bir temeli olmadığı için reddetmiştir.

5. Daha sonraki olaylar

50. 6 Haziran 2007’de ETA 24 Mart 2006’da ilan ettiği ateşkesi sonlandırmıştır. O tarihten beri İspanya’da birkaç ölümcül saldırı gerçekleştirilmiştir.

II. İLGİLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUK

I. Anayasa

Madde 6

“Siyasi partiler, siyasi çoğulculuğun ifadeleridir; halkın iradesinin oluşumunda ve ifadesine katkıda bulunurlar ve siyasi katılım için zaruri araçlardır. Kurulmaları ve faaliyetlerini yürütmeleri Anayasaya ve yasalara saygılı oldukları müddetçe serbesttir. İyapıları ve işleyişleri demokratik olmalıdır.”

Madde 22

“1. Dernek kurma hakkı tanınmıştır.

2. Hukuken suç sayılan amaçların peşinde koşan veya vasıtalar kullanan dernekler yasadışıdır.

3. Bu kısma göre kurulan dernekler yalnızca halkı bilgilendirmek amacıyla sicile kaydedilmelidirler.

4. Dernekler, ancak gerekçeli mahkeme kararı ile kapatılabilir veya faaliyetleri durdurulabilir.

5. Gizli ve yarı askeri dernekler yasaktır.”

2. *Yargı Sistemi Yasası (1 Temmuz 1985 tarihli 6/1985 sayılı Kanun-“LOPJ” (siyasi partiler hakkında 27 Haziran 2002 tarihli 6/2002 sayılı Kurumsal Yasa ile değişik)*

61. Kısım

“1. Yüksek Mahkeme Başkanı, farklı bölüm başkanları ve her bir bölümün en kıdemli ve en yeni atanmış hâkiminden oluşan bir Daire;

(i) Hakimlerin değerlendirmesi için başvuruları...;

(ii) Yüksek Mahkeme Başkanına, farklı bölüm başkanlarına veya ikiden fazla kıdemli bölüm hâkimine itirazları;

(iii) Bölüm başkanlarına karşı hukuki sorumluluk iddialarını...;

(iv) Bölüm başkanlarına karşı iddiaların soruşturulması ve kararlaştırılmasını;

(v) Yüksek Mahkeme’nin bir bölümüne atfedilen adli hata iddialarını;

(vi) Siyasi partilerin siyasi partiler hakkında 27 Haziran 2002 tarihli 6/2002 sayılı Kurumsal yasa uyarınca yasadışı ilan edilmesi ve sonucunda kapatılması usulünü

inceler...”

3. *Siyasi partiler hakkında 27 Haziran 2002 tarihli 6/2002 sayılı Kurumsal Yasa (LOPP)*

9. Kısım

“1.Siyasi partiler faaliyetlerini özgürce yürütebilirler. Bu faaliyetleri yürütürken, demokratik ilkelerde ve insan haklarında ifade edilen anayasal değerlere saygı gösterirler. Kendilerine Anayasa gereğince atfedilen işlevleri demokratik bir şekilde ve çoğulculuğa tam olarak riayet ederek yerine getirirler.

2. Bir siyasi parti, faaliyetleri sonucunda, demokratik ilkeleri tecavüz ettiğinde, özellikle bu yolla aşağıda tarif edilen davranışlarda herhangi birisi ile tekrarlayan ve ciddi bir şekilde iştiğal ederek özgürlükler sistemini bozmaya veya yıkmaya, demokratik sistemi sona erdirmeye çalıştığıında yasadışı ilan edilebilir:

(a) kişilerin yaşam veya bütünlüğüne saldırıları teşvik ederek, haklı göstererek veya mazur görerek temel özgürlükleri ve hakları sistematik olarak ihlal etmek veya bir kişinin ideoloji, din, inançlar, milliyet, ırk, cinsiyet veya cinsel yönelim nedeniyle dışlamak veya zulmetmek;

(b) siyasi amaçlara ulaşmanın bir vasıtası olarak kullanmak üzere ya da demokrasinin, çoğulculuğun ve siyasi özgürlüklerin kullanılmasını mümkün kılan koşulları baltalamanın bir vasıtası olarak kullanmak üzere şiddeti körüklemek, cesaretlendirmek veya meşru kılmak;

(c) Anayasal düzeni yıkmak veya halkın huzurunu ciddi bir şekilde bozmak amacıyla terör örgütlerinin faaliyetlerine yardım ve siyasi destek sağlamak, kamu otoritelerini, toplumdaki belirli şahısları veya belirli grupları ya da genel olarak halkı terör ortamına maruz bırakmak ya da terör şiddeti ve sonuçta oluşan korku ve sindirmenin etkilerinin artırılmasına katkıda bulunmak.

3. Siyasi parti tarafından aşağıdaki davranış hallerinin bir veya daha fazlasının tekrarlandığı veya biriktiği durumlarda yukarıdaki paragrafta açıklanan koşulların yerine geldiği kabul edilir:

(a) barışçıl ve demokratik kanalların dışında siyasi amaçlar için terör eylemlerinin kullanılmasını meşru kılarak ya da bunları mazur görerek veya önemlerini ve devamında insan haklarını ihlallerini küçümseyerek teröre açık veya zımni destek vermek;

(b) teröristlerin eylemleriyle ilişkili toplumsal çatışma ve çelişki kültürünü teşvik eden programlar ve faaliyetlerle şiddet eylemine eşlik etmek; gündelik cebir, korku, dışlanma veya özgürlükten mahrum edilme tehdidi ile yaşamaya zorlayarak bu şiddet eylemine karşı çıkanları bastırmak, etkisizleştirmek veya toplumsal olarak izole etmek ve özellikle düşüncelerini ifade etme ve sosyal meselelerle serbestçe ve demokratik bir şekilde katılma özgürlüklerinden mahrum etmek;

(c) terör suçlarından mahkûm olmuş ve terörist yöntemlerden ve amaçlardan resmen vazgeçmemiş şahısları yönetim organlarına veya seçim aday listelerine düzenli olarak dâhil etmek veya ihraç edilmeleri için haklarında disiplin tedbirlerine başvurulmuş olmadıkça üyeleri arasında terörist veya şiddet grupları ile bağlantılı örgütlerin veya organların da üyeleri olan militanlardan hatırı sayılır bir sayıda bulundurmak;

(d) teröristlere veya teröristlerle işbirliği içindeki herhangi bir şahsa hukuk sisteminin –ve özellikle seçim yasasının- siyasi partilere verdiği hakları ve ayrıcalıkları vermek;

(e) teröristlere ya da teröristlerle işbirliği yapan herkese hukuk sisteminin – ve özellikle seçim yasasının - siyasi partilere bahsettiği hak ve imtiyazları vermek;

(f) terörist veya şiddet örgütleri ile sistematik olarak müşterek hareket eden veya terörü veya teröristleri savunan veya destekleyen şahıs veya gruplarla işbirliğini alışkanlık haline getirmek;

(g) devlet kurumları aracılığıyla önceki paragrafta bahsedilen şahısları idari, mali veya diğer tedbirlerle desteklemek;

(h) amaçları terör veya şiddet eylemlerini ya da bunları işleyenleri ya da bunlarla işbirliği içindeki veya bunlara katılanları ödüllendirmek, onurlandırmak ya da şereflelendirmek olan eylemleri teşvik etmek veya gizlemek;

(i) terör veya şiddetle bağlantılı bozucu, sindirici veya toplumsal olarak baskıcı eylemleri korumak.

4. Bir siyasi partinin yürüncesi bağlamında bu kısmın bahsettiği faaliyetleri ve bunların sürekli niteliğini veya tekrarını değerlendirmek ve takdir etmede, bu parti ismini değiştirmiş olsa bile, partinin kararları, belgeleri ve tebliğleri, organları ve parlamenter ve belediye grupları, kamu faaliyetlerini yürütme şekli ve vatandaşları seferberliğe davet şekli, liderlerinin ve parlamenter ve belediye gruplarının üyelerinin gösterileri, müdahalelileri ve toplumdaki katılımları, kurum içinde veya dışında formüle ettikleri teklifler yanında üyeleri veya adayları tarafından belirli davranışların hatırı sayılır tekrarı göz önünde bulundurulacaktır.

Ayrıca, ilgili partilerin dışlanmasına yol açan disiplin tedbirleri ile sonuçlanmamış siyasi parti veya üyelerine verilen idari cezalar ve liderlerinin, adaylarının, seçilmiş görevlilerinin ve üyelerinin İspanyol Ceza yasasının XXI ila XXIV Kısımlarında sıralanan suçlardan ceza mahkûmiyetleri de göz önünde bulundurulacaktır.”

10. Kısım

“2. Bir siyasi partinin mahkeme kararıyla kapatılmasına aşağıdaki durumlarda ilgili mahkeme karar verecektir:

(a) parti, İspanyol Ceza Mahkemesinin amaçları bakımından yasadışı bir birlik kabul edildiğinde;

(b) bu Kurumsal Yasanın 7 ve 8. kısımlarının yüklediği demokratik iç yapıya sahip olma ve demokratik bir şekilde yönetilme yükümlülüğünü sürekli, tekrarlayan bir şekilde ve ciddi surette ihlal ettiğinde;

(c) faaliyetleri sonucunda demokratik ilkeleri tekrarlayan ve ciddi bir şekilde çiğnediğinde veya özgürlükler sistemini bozmaya veya yıkmaya çabaladığında veya 9. kısımda bahsedilen davranışlar vasıtasıyla demokratik sistemi engellemeye veya ona son vermeye çalıştığında.

....

5. Bu kısmın 2. paragrafının (b) ve (c) alt paragraflarında öngörülen durumlar Yüksek Mahkeme'nin LOPJ'nin 61. kısmına göre kurulan özel daire tarafından LOPJ'den sapan bu Kurumsal Yasanın aşağıdaki kısmında düzenlenen usule göre incelenecektir.

11. Kısım

“1. Hükümet veya savcı bir siyasi partinin yasadışı ilan edilmesi ve kapatılması için prosedürü başlatabilir...

...

7. Yüksek Mahkeme'nin özel bölümü tarafından verilen kapatma veya kapatma başvurusunun reddi kararına karşı Anayasa Mahkemesi nezdinde amparo temyiz dışında hiçbir itirazda bulunulamaz...”

Tek Geçici madde

“2. Bu Kurumsal Yasanın yürürlüğe girmesinden sonraki faaliyetlere 9. Kısımın 4. paragrafının hükümlerinin uygulanması amacı bakımından, bu yürürlüğe girme tarihinden hemen önce veya sonraki bir tarihte bu Yasanın hükümlerinin uygulanmasını engellemek amacıyla bir başka partinin faaliyetlerini devam ettiren veya halef olan bir siyasi partinin kurulmasının yasal hükümlerden hileli kaçma teşkil ettiği kabul edilecektir. Bu durum, bu Yasanın uygulanmasına bir engel teşkil etmeyecektir ve bu Kurumsal Yasanın 10 ve 11. kısımları ilgili partiye uygulanabilir. Yüksek Mahkeme'nin özel dairesine devam veya halefiyet ve hileli niyeti değerlendirme yetkisi verilecektir.”

4. Avrupa Birliği Hukuku

Terörle mücadele özel tedbirlerinin uygulanması hakkındaki 2001/931/PESC sayılı ortak tutumu güncelleyen 5 Haziran 2003 tarihli 2003/402/PESC sayılı Konsey Ortak Tutumu

(i) *Ek (1. Maddede bahsedilen kişilerin, grupların ve teşekküllerin listesi)*

“ ... 7) *Euskadi Ta Askatasuna-Tierra Vasca y Libertad-Bask Vatanı ve Özgürlük (ETA) [Aşağıdaki örgütler terörist grup E.T.A.'nın bir parçasıdır: K.a.s, Xaki, Ekin, Jarrai-Haika-Segi, Gestoras pro-amnistia, Askatasuna, Batasuna (nam-ı diğer Herri Batasuna, nam-ı diğer Euskal Herritarrok].*”

5. Avrupa Konseyi kanunları

(a) Avrupa Konseyi'ne üye devletlerde siyasi partiler üzerindeki kısıtlamalar hakkında Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 1308 (2002) sayılı Kararı

“...

2. Meclis, siyasi partiler üzerinde kısıtlamalar meselesinin niteliği gereği oldukça karmaşık bir mesele olduğunu düşünmektedir. Ama 11 Eylül 2001'de New York'ta gerçekleşen trajik olaylar bizi aşırılık ve fanatizmin demokrasi ve özgürlüklere karşı oluşturduğu tehdidi daha da düşünmeye teşvik etmektedir.

...

11. Sonuç olarak ve yukarıdakilerin ışığında, Meclis üye Devletlerin hükümetlerini aşağıdaki ilkelere uymaya çağırıyor:

...

(ii) siyasi partilerin kısıtlanmaları veya kapatılmaları ancak ilgili partinin şiddet kullandığı veya toplumun huzurunu ve ülkenin demokratik anayasal düzenini tehdit

etiği durumlarda uygulanacak istisnai tedbirler olarak görülmelidir;

...

(v) bir siyasi parti, ülkenin anayasal düzenine uygun olarak ve adil yargılanmanın gerekli tüm teminatlarını sağlayan usullere göre ancak son çare olarak yasaklanmalı veya kapatılmalıdır;

...”

(b) 1 Haziran 2007’de yürürlüğe giren, İspanya tarafından imzalanıp onaylanan (yürürlüğe giriş tarihi 1 Haziran 2009) Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi

Madde 5

Terör suçunun işlenmesine alenen teşvik

“1. Bu Sözleşmenin amaçları bakımından, “bir terör eylemini işlemeye alenen teşvik”, terör suçunun işlenmesini kışkırtmak niyetiyle, böyle bir eylemin dolaylı olsun veya olmasın terör suçlarını savunarak, bir veya birden fazla suçun işlenmesi tehlikesine yol açacak bir mesajın kamuoyuna yayılması veya başka bir şekilde erişilebilir hale getirilmesi anlamına gelir.

2. Taraflardan her biri 1. paragrafta tanımlandığı şekilde yasadışı olarak ve kasten işlendiği durumlarda terörizm suçunu işlemeyi alenen teşviki ulusal mevzuatı açısından cezai suç olarak ihdas etmek üzere gerekli olabilecek tedbirleri alacaktır.”

Madde 9

Tali suçlar

“1. Taraflardan her biri ulusal yasasında cezayı gerektirecek suç olarak ihdas etmek için gerekli önlemleri kabul edecektir: ...

(c) Bu Sözleşmenin 5 ila 7. maddelerinde yer alan bir veya daha fazla suçun ortak amaçla hareket eden grup tarafından işlenmesine katkıda bulunmak. Böyle bir katkı kasten yapılmış olmalı ve;

(i) böyle bir eylem veya maksat bu Sözleşmenin 5 ila 7. maddelerinde yer alan bir suçu işlemeyi kapsadığı durumda, grubun cezayı gerektiren faaliyetini veya maksadını daha da ileri götürmek amacıyla yapılmış olmalı veya

(ii) bu Sözleşmenin 5 ila 7. maddelerinde yer alan bir suçu işlemek üzere grubun niyeti hakkında bilgi sahibi olarak yapılmış olmalıdır.

...”

Madde 10

Tüzel Kişiliklerin Sorumlulukları

“1. Taraflardan her biri yasal ilkelerine uygun olarak bu Sözleşmenin 5 ila 7 ve 9. maddelerinde yer alan suçlara iştirak eden tüzel kişilerin sorumluluğunu ihdas eden gerekli olabilecek önlemleri kabul edecektir.

2. Tarafın yasal ilkelerine bağlı olarak tüzel kişilerin sorumlulukları cezai, medeni veya idari olabilir.

3. Söz konusu sorumluluk suçları işleyen gerçek kişilerin cezai sorumluluğuna zarar vermez.”

YASA

I. SÖZLEŞMENİN 11. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

51. Başvuru sahibi partiler, kapatılmalarının dernek kurma özgürlüğü haklarının ihlaline yol açtığını iddia etmişlerdir. LOPP’yi *ad hoc* bir yasa olarak tanımlayarak ne erişilebilir ne de öngörülebilir olmadığını ileri sürmüş ve geçmişe dönük olarak uygulandığından şikâyet etmişlerdir. Kapatılmalarının amacının Bask Bölgesinde siyasi münazarayı ortadan kaldırmak olduğunu söyleyerek tedbirin hiçbir meşru amacının olmadığından şikâyetçi olmuşlardır. Demokratik bir toplumda bunun gerekli olamayacağını ileri sürmüş ve bunun orantılılık ilkesini ihlal ettiğini ifade etmişlerdir. 11. Maddenin ilgili kısımları şu hükümleri içerir:

“1. Herkesin asayışı bozmayan toplantılar yapmak, dernek kurmakhakkı vardır...

2. Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlar konmasına engel değildir...”

A. Müdahale olup olmadığı

52. Partiler, başvuru sahibi siyasi partilerin kapatılmasının örgütlenme (dernek kurma) özgürlüğü haklarını kullanmalarına müdahale anlamına geldiği düşüncesindedirler. Mahkeme bu görüşü paylaşmaktadır.

B. Müdahalenin haklı olup olmadığı

53. Söz konusu müdahale, “yasa tarafından öngörülmüş”, 2. paragrafa göre bir veya daha fazla meşru amacı gözetmediği ve bu amaçların elde edilmesi için "demokratik bir toplumda gerekli" olmadığı müddetçe Madde 11’in ihlalini teşkil edecektir.

1. “Yasayla öngörülmüş olma”

(a) Tarafların iddiaları

54. Başvuru sahibi partiler, LOPP’nin Mahkemenin içtihadının şart kıldığı öngörülebilirlik ve istikrar kriterlerini karşılamadığını ileri

sürmüşlerdir. Geriye dönük olarak uygulandığını ve bu yüzden hukuki kesinlik ilkesini ihlal ettiğini iddia etmişlerdir.

55. Hükümet, başvuru sahibi partilerin kapatılmasının mevcut, erişilebilir ve öngörülebilir yasaya dayandığını ileri sürmüştür.

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

56. Mahkeme, Sözleşmenin 8 ve 11. maddelerindeki “yasayla öngörülme” ve “yasaya göre” ifadelerinin itiraz edilen tedbirin ulusal hukukta bir parça temelini olması gerektiğini şart kılmadığını aynı zamanda söz konusu hukukun niteliğine de atıfta bulunduğunu tekrar eder. Yasa yeterli şekilde erişilebilir ve öngörülebilir olmalıdır, yani kişinin –eğer gerekiyorsa uygun öğüt ile - davranışını düzenleyebileceği kesinlikte formüle edilmiş olmalıdır (bakınız, diğer kararlar arasında, *Sunday Times-İngiltere* (no.1), 26 Nisan 1979, No.49, Seri A no.30). Ama deneyimler, yasaların tesisinde mutlak kesinliğin elde edilmesinin imkânsız olduğunu göstermektedir (örneğin, bakınız *Ezelin - Fransa*, 26 Nisan 1991, No.45, Seri A no.202).

57. Mevcut davada, Mahkeme söz konusu Yasanın 29 Haziran 2002’de, Devletin Resmi Gazetesinden yayımlanmasından sonraki gün yürürlüğe girdiğine ve başvuru sahibi siyasi partilerin kapatıldığının 27 Mart 2003’te ilan edildiğine dikkat çeker. Yasa, siyasi partilerin kurulmasını ve işleyişlerini ve kapatılmalarını veya mahkeme tarafından faaliyetlerinin durdurulmasına yol açan davranışları yeterli netlikte tanımlamıştır (bakınız Yasanın III. Bölümü).

58. Yasanın geriye uygulanması ile ilgili şikâyetler konusunda, Mahkeme öncelikle Yüksek Mahkeme’nin kararında sıralanan eylemlerin söz konusu kapatmanın Batasuna’yı ilgilendirdiğini bildirmişse de Yüksek Mahkeme’nin Batasuna ve Herri Batasuna’nın “tüzel kişiliklerin görünürde çoğulluğunun arkasına gizlenmiş ...gerçekte tek bir varlık” (yukarıda 30. paragrafa bakınız) olduğuna hükmettiğini fark etmektedir. Bu koşullarda Mahkeme, şikâyetin başvuru sahibi tüm siyasi partileri ilgilendirdiğini düşünmektedir.

59. Şikâyetin esası ile ilgili olarak Mahkeme, Sözleşmenin 7/1. Maddesinin geriye dönük uygulamamayı yalnız ceza işlemleri bağlamında teminat altında aldığını ve mevcut davanın ceza meselelerini ilgilendirmedini yineler. Her halükarda Mahkeme, Yüksek Mahkeme tarafından başvuru sahibi partilerin kapatılmasına karar verilmesi için göz önünde bulundurulmuş eylemlerin 29 Haziran ve 23 Ağustos 2002 arasında işlendiğine, yani LOPP’nin yürürlüğe girmesinden sonra işlendiğine dikkat çeker. Ayrıca, Sözleşme Yasanın yapılmasından önceki olgulara dayanma olasılığını dışlayan hiçbir hüküm içermemektedir.

60. Sonuç olarak, Mahkeme söz konusu müdahalenin “yasaya göre” olduğunu ve başvuru sahibi partilerin itiraz edilen tedbirle ilgili şikâyetlerinin bu müdahaleye duyulan ihtiyaç açısından incelenmesinin daha iyi olacağı düşüncesindedir.

2. “Meşru amaç”

(a) Tarafların iddiaları

61. Partiler kapatılmalarının gayrimeşru bir amaç gözettiğini, Bask siyasi bağımsızlık hareketini siyasi ve demokratik hayattan kaldırmaya çalıştığını iddia etmişlerdir.

62. Hükümet, kapatmanın başvuru sahibi siyasi partilerin şiddeti ve terör örgütü ETA'nın faaliyetlerini destekleyerek demokratik sisteme ve vatandaşların temel özgürlüklerine karşı hareket etmelerini önlemenin bir aracı olduğunu iddia etmiştir. Başvuru sahibi partilerin insan haklarına, demokrasiye ve çoğulculuğa tehdit teşkil ettiğini ileri sürmüştür. Kapatmanın, İspanya'da siyasi çoğulculuğu ortadan kaldırmayı amaçladığını reddetmiş ve örnek olarak İspanyol topraklarında faaliyetlerini normal olarak sürdüren nasyonalizm veya bağımsızlığı savunan birkaç siyasi partinin barış içinde bir arada olmasına vurgu yapmıştır.

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

63. Mahkeme, başvuru sahibi partilerin kapatılmalarını ulusal mahkemeler tarafından ileri sürülenler dışındaki sebeplerin sevk ettiğini gösteremediklerini düşünmektedir. Mahkeme, Hükümeti ilgilendirdiği kadarıyla, başvuru sahibi partilerin kapatmanın solcu Bask bağımsızlık hareketi ile ilgili herhangi bir tartışmayı ortadan kaldırmanın aracı olduğu iddiasına da katılamamaktadır. Bu bağlamda önceki paragrafta gösterilen Hükümetin gözlemlerine itibar etmektedir ve İspanya'da birkaç otonom toplulukta çeşitli sözde "ayrılıkçı" partinin barış içinde bir arada bulunduğu dikkat çekmektedir.

64. Davanın koşullarını göz önünde bulundurarak Mahkeme, kamu güvenliği, kargaşanın önlenmesi ve başkalarının haklarının ve özgürlüklerinin korunması başta olmak üzere kapatmanın 11. Maddede bahsedilen meşru amaçlardan birkaçını gözettiğini düşünmektedir.

3. “Demokratik bir toplumda gerekli olmak” ve “tedbirin orantılılığı”

(a) Tarafların iddiaları

(i) Başvuru sahibi partiler

65. Yasadışı ilan etmenin farklı ağırlıklardaki apayrı davranışları cezalandırmak için LOPP'nin öngördüğü tek müdahale çeşidi olduğunu ileri sürerek başvuru sahibi siyasi partiler söz konusu Yasanın orantılılık ilkesini ihlal ettiğini iddia etmişlerdir. Yasa, Strasbourg Mahkemesinin kamu makamlarının dernek kurma özgürlüğü hakkının kullanılmasına müdahalenin karşı olunan davranışların ağırlığı ile orantılı olmasını ve kapatmanın söz konusu siyasi partinin faaliyetlerinin demokratik sistemin

hayatta kalmasını ciddi bir şekilde tehlikeye soktuğu durumlara mahsus olmasını temin etmeyi amaçlayan içtihadını göz önünde bulundurmamıştır.

66. Birinci başvuru sahibi parti, Batasuna ve EH ile “faaliyet birliği” iddiası hariç kapatılmasını garanti eden hiçbir olgunun kendisine atfedilemeyeceğini ileri sürmüştür.

67. İkinci başvuru sahibi parti, 23 Mart 2003 tarihli Yüksek Mahkeme kararını Batasuna'nın şiddet çağrılarının Türkiye tarafından yasadışı ilan edilen Refah Partisinin üyelerinin yaptıklarından çok daha açık olduğunu savunduğu (bakınız *Refah Partisi ve Diğerleri -Türkiye* [GC], no. 41340/98, 41342/98, 41343/98 ve 41344/98, AİHM 2003-II) ve karşı olunan kapatma tedbirini haklı çıkarmak için bu farka dayandığı için eleştirmiştir. İkinci başvuru sahibi parti, söz konusu kararda kapatmanın gerekçesini teşkil ettiği düşünülen olgularla ilgili aşağıdaki gözlemleri yapmıştır:

- terör mağdurlarının durumunu ve ihtiyaçlarını incelemekten sorumlu Bask parlamenter komisyonuna temsilci atamamış olması olgusunun düşünce özgürlüğü hakkının bir dışa vurumu anlamındaydı ve LOPP tarafından bir siyasi partinin kapatılması için gerekli görülen "özellikle ciddi" nitelikte değildi.

- A.O.'nun Audiencia Nacional'deki 5 no.lu merkezi soruşturma hâkiminin başvuru sahibi partinin sivil olarak sokak şiddeti eylemlerinden (*kale borroka*) sorumlu olduğu yolundaki kararına yanıt olarak verilen beyanları sadece başvuru sahibi siyasi partinin ifade özgürlüğü hakkının dışa vurumu anlamında gelmekteydi ve ayrıca İspanyol makamlar buna karşı hiçbir cezai eyleme girişmemiştir.

- A.O.'nun yasal bir siyasi parti olan Bask Nasyonalist Eylemi tarafından düzenlenen iç savaş sırasında faşizm mağduru olan Bask savaşçıları anma törenine katılımı ile ilgili olarak, böylesi hiçbir eylemin LOPP tarafından kapatma gerekçesi olarak öngörülmemiştir ve bu yüzden Hükümetin gözlemlerinde yapmış olduğu gibi eleştirilemez.

- Batasuna'lı bir belediye başkanının ve meclis üyesinin Venezüella'da yaşayan ETA üyelerini desteklemek için bir gösteriye katılmaları kapatmayı haklı çıkarmak için göz önünde bulundurulamaz çünkü gösteri Bask Hükümeti tarafından yasaklanmamıştır. Bundan başka, katılımcılar aleyhinde başlatılan cezai işlemler beraatları ile sonuçlanmıştır ve olaylar idari bir cezaya yol açmamıştır.

- Her ne kadar Batasuna'nın San Sebastian'daki belediye sözcüsünün beyanlarının “Devleti rencide edebilir, baltalayabilir veya karışıklığa itebilir” olduğu düşünülebilecek ifadeler içerse de bir siyasi partinin faal üyelerinin sahip olduğu ifade özgürlüğü ile korunmaktadırlar.

- Mahkemeler, Vitoria belediyesindeki Batasuna sözcüsünün beyanlarını sübjektif olarak yorumlamışlardır, oysaki bu şahsın davranışları ifade özgürlüğü hakkı ile korunmalıydı.

- Batasuna'nın seçilmiş üyelerinin Amorebieta belediye konseyinin bir toplantısında diğer siyasi örgütlerin bazı liderlerinin aldığı tehditleri kınamayı reddetmelerini saptayan bilgiler bir basın haberine dayanmıştır ve toplantının tutanaklarından kontrol edilmemiştir. Bu yüzden bu yasadışılık gerekçesi salt varsayıma dayanmıştır.

- Belediye başkanı ve Ondarroa İnsan Hakları Komitesinin başkanı tarafından Fransa'da mahkûm olan ETA üyesinin İspanya'ya dönüşü ile ilgili düzenlediği ve Yüksek Mahkeme'nin "siyasi misillemelerin mağduru" olduğu düşünülen söz konusu ETA üyesine açık siyasi destek verdiğini düşündüğü basın toplantısı ile ilgili olarak, bu bilgi tamamen bir basın makalesine dayanmıştır ve göz önünde bulundurulamaz. Makaleyi yazan gazetecinin değer yargısına dayanmıştır. Söz konusu basın toplantısı Batasuna tarafından düzenlenmemiştir ve konuşan ilgili ETA üyesinin kız kardeşidir. İlçe belediye başkanına hiçbir beyan atfedilemez. Her halükarda, bir siyasi partinin yasadışı ilan edilmesi sürecinde dikkate alınmaması gereken ideolojik ve siyasi özgürlüğün dışı vurumudur.

- Batasuna'nın ETA tarafından Santa Pola'da gerçekleştirilen ölümcül saldırıyı kınamayı reddetmesi ile ilgili olarak ulusal mahkemeler yasadışılık için bu gerekçeyi incelerken yalnızca başvuru sahibinin konuşmasını bir bütün olarak değerlendirmeyerek ve "ilgili olgular hakkında kabul edilebilir bir değerlendirme" yapmadan konuşmada kullanılan rastgele ifadeleri dikkate almış, böylece Mahkemenin içtihadını hiçe saymışlardır (bakınız *Demokratik Parti (DEP) adına Dicle -Türkiye*, no. 25141/94, No.57, 10 Aralık 2002). Bu bağlamda Yüksek Mahkeme'nin kararı "asgari bir standart", başvuru sahibi partinin açıkça saldırıları kınamasını gerektiren zımni bir davranış kuralları kümesi olduğu sonucuna vardığı görünmektedir. Oysa bu kurallar açık olmadıklarında başvuru sahibi partinin davranışı siyasi bir yaptırım değil en fazla sosyal sansür görebilirdi.

- Batasuna'nın idare ettiği belediyelerde "*Gestoras Pro-Amnistia*" (Avrupa terör örgütleri listesindeki bir örgüt) anagramının kullanılması ile ilgili olarak, Hükümetin bunun "kolayca terörist şiddetin kullanımı ve terörle iştigal edenlerle ilişkilendirilebilecek" olduğu yolundaki iddiası tartışmalıdır. Söz konusu logolar ETA'ya hiçbir atıf içermiyorlardı ve yalnızca ideolojik özgürlüğün dışı vurumu anlamına geliyordu.

- Batasuna'nın liderlerinin 2002'de San Sebastian'daki bir gösteri sırasındaki tutumları ile ilgili olarak, Hükümetin söz konusu liderlerin ETA yanlısı sloganlar yaydığı iddiaları asılsızdır. Bunlar, terörizmle bağlantılı oldukları düşünülemeyecek hazırlıksız görüşlerdi ve her halükarda yasanın kapatma sebebi teşkil etmesi için şart kıldığı özel ağırlık derecesinde

değillerdi. Ayrıca, düzenleyen kişiler aleyhinde hiçbir cezai işlem yapılmamıştı.

- Batasuna'nın idare ettiği belediye binalarının cephelerine terörizmi destekleyen afişlerin asılması ile ilgili olarak, söz konusu afişler yalnız çok az sayıda belediye binasına asılmıştı. Sonuç olarak bu, LOPP'nin amaçları bakımından "tekrarlayan davranış" olarak nitelendirilmemeliydi.

- Bilbao'daki bir Batasuna basın toplantısında A.O.'nun beyanları, Batasuna'nın faaliyetlerini durdurma prosedürünü başlatan adli kararın "siyasi değerlendirmesi" ile ilgiliydi. Bu toplantıda Devlet sert ve saldırgan bir şekilde eleştirilmişti. Ama Mahkemenin içtihadına göre bu beyanlar "kendi başlarına şiddet eylemlerine karışmış silahlı gruplara eşit olduğuna delil teşkil edemezlerdi" (bakınız *Demokratik Parti adına (DEP) Dicle*, yukarıda No. 59 ve 60'da belirtilen). Ayrıca, A.O. terörist tehditlerde bulunma suçlamasından beraat etmişti. Bu yüzden karşı olunan beyanlar, İspanyol Devleti ile ilgili özel görüşünü tasvir ederken bir siyasi liderin ifade özgürlüğünü kullanması bağlamında yapılmıştı.

- Batasuna'nın liderlerinden biri tarafından bulunulan ve bir Bask gazetesinde yayımlanan beyanlar basitçe Hükümeti eleştirmişti ve ifade özgürlüğünün sınırlarını aşmamıştı.

- Bir Batasuna lideri tarafından partinin kapatılmasını protesto etmek için düzenlediği bir toplantıda verilen beyanlar ile ilgili olarak, sadece üyesi olduğu örgütün yasadışı ilan edilmesi potansiyelinin ciddiyeti ile karşı karşıya olan söz konusu lider "seçmenlerin endişelerine dikkat çekerek görevini yapmış" (bakınız yukarıda No.60'da alıntılanan *Demokratik Parti (DEP) adına Dicle*). Eleştiriler, genel çıkar meseleleri ile ilgili siyasi bir tartışma bağlamında yapılmıştır, yani Bask toplumunun büyük bir kısmını temsil eden siyasi örgütünü yasadışı olduğunun ilan edilmesi. Bu konuda başlatılan cezai işlemlerden vazgeçildiğinden yine bu, ifade özgürlüğünün dışı vurumu anlamındaydı.

- Şeref payesi verilen (*hijos predilectos*) teröristlere saygı törenleri Batasuna tarafından düzenlenmemiştir. Ayrıca, bu olaylar 26 Ağustos 2002'de, Batasuna ve Herri Batasuna'nın faaliyetlerinin durdurulduğu tarihte gerçekleşmiştir ve ifade özgürlüğünün dışı vurumu niteliğindedir.

- Batasuna'nın bazı belediyelerdeki üyelerine atfedilen nasyonalist olmayan partilerin belediye temsilcilerine taciz ile ilgili olarak, başvuru sahibi partinin söz konusu olaylara karıştığı ulusal mahkemeler huzurunda kanıtlanmamıştır.

- Batasuna tarafından idare edilen bazı belediyelerde Devlete karşı militanlığı kışkırtan grafiti, afiş ve pankartların varlığı iddiasının hiçbir delili yoktu. Her halükarda bunlardaki metinler ve içerikleri şiddete veya

terörizme gönderme yapıyor olarak değil yalnızsa ideolojinin ifadeleri olarak görülmelidir.

68. Aynı ayrı veya birlikte bu on sekiz olayın analizi, bir siyasi partinin kapatılması kadar şiddetli bir tedbiri gerektirmediklerini göstermiştir. Bundan başka, kapatma kararı açıkça gözetilen amaçla orantılı olmamıştır. Birinci başvuru sahibi parti tarafından belirtildiği gibi bir siyasi partinin kapatılması LOPP'nin dernek kurma özgürlüğü hakkının kullanılmasına öngördüğü tek müdahale idi, arada başka herhangi bir yaptırıma yer verilmemişti ve iddia edilen suçların ağırlığının göz önünde bulundurulmasına imkân tanımıyordu. Kapatma, bir partinin faaliyetlerinin demokratik sistemin hayatta kalmasına ciddi bir şekilde tehdit teşkil ettiğinde telaffuz edilmelidir.

69. Yukarıdakiler ışığında, kapatma dernek kurma özgürlüğü hakkının kullanılmasına, yasanın öngörmediği, bir müdahale teşkil etmekteydi. Ayrıca, bu tedbir meşru bir amaç gözetmiyordu ve demokratik bir toplumda gerekli değildi.

70. Alternatif olarak, 11. Madde gereğince ileri sürülen iddiaların 10. Madde için de geçerli olduğu ve bu hükmün de ihlalinin söz konusu olduğu olgusu yerinde durmaktaydı.

(ii) *Hükümet*

71. Hükümet, LOPP'nin 9(2). kısmının kapatmanın ancak bahsedilen davranışlar ciddi ve tekrarlanmış ise ilan edilebileceğine dikkat çekmiştir.

72. Tedbirin İspanya'da demokrasinin korunması için gerekli olduğunu iddia etmiş ve bu bağlamda Mahkemenin Avrupa kamu düzeninin temel bir özelliği olduğu içtihadından alıntı yapmıştır. Kendilerine göre böylesi ciddi bir tedbirin alınmasını gerekli kılan çeşitli faktörleri yani kapatılan partilerin açık şiddet çağrılarını, ETA tarafından gerçekleştirilen saldırılardan yüksek ölüm rakamlarını, kapatılan partilerin liderlerinin beyanlarını, belirli sembollerin kullanılmasını, terör suçlarından mahkûm olmuş kişilerin ilgili partilerin üye listelerine sokulmasını ve terör faaliyetini destekleyen eylemleri ve dışavurumları sıralamıştır. Ayrıca, Hükümet söz konusu partilerin fiili siyasi niteliği göz önünde bulundurulduğunda Yüksek Mahkeme'nin başvuru sahibi partilerin demokrasiye tehdit teşkil ettikleri sonucuna vararak tehlikedeki çıkarlar arasında adil bir denge kurduğunu ileri sürmüştür.

73. Bu bağlamda, Hükümet başvuru sahibi partilerin ETA tarafından gerçekleştirilen suikastları haklı çıkardıklarını, siyasi amaçların elde edilmesinin bir vasıtası olarak bunları meşru kıldıklarını ve kendileri gibi terör ortamına taraf olanların taleplerine karşı olan vatandaşları bir terör iklimine zorladıklarını (devrim vergisi) vurgulamıştır. Bu bağlamda, Hükümet Gorzelik ve Diğerleri-Polonya ([GC], 17 Şubat 2004, No:96)

davasına atıfta bulunmuş ve Mahkemenin denetimi saklı kalmak kaydıyla 10 ve 11. Maddelerin teminat altına aldığı haklara kısıtlama getirmek için “ivedi bir toplumsal ihtiyaç” olup olmadığını değerlendirmenin ulusal makamlar için ilk sırada yer aldığına işaret etmiştir.

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

(i) Genel ilkeler

74. Mahkeme, kendi özerk rolüne ve başvurunun özel sahasına rağmen başlangıçta 11. Maddenin de 10. Madde ışığında değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder. Fikirlerin korunması ve bunları ifade etme özgürlüğü 11. Maddede yer alan toplanma ve örgütlenme özgürlüklerinin amaçlarından birisidir. Bu, çoğulculuğun temin edilmesi ve demokrasinin düzgün işleminde önemli rolleri bakımından siyasi partiler için daha da geçerlidir (bakınız *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) ve Ungureanu - Romanya*, No:44, 3 Şubat 2005).

75. Denetimini bu açıdan yaptığında Mahkeme'nin görevi, yetkili ulusal makamların yerini almak değil takdir yetkileri uyarınca verdikleri kararları 11. Maddeye göre gözden geçirmektir. Bunun anlamı, Mahkemenin denetiminin davalı Devletin takdir yetkisini makul, dikkatli ve iyi niyetli bir şekilde kullanıp kullanmadığını tespit etmekle sınırlı olduğu değildir. Mahkeme, şikâyet olunan müdahaleye “gözetilen haklı amaçla orantılı” olup olmadığını ve ulusal makamlar tarafından haklı çıkarmak için ileri sürülen sebeplerin “ilgili ve yeterli” olup olmadıklarını belirlemek üzere bir bütün olarak dava ışığında bakmalıdır. Böyle yaparken Mahkeme, ulusal makamların 11. Maddede yer alan ilkelere uygun bir şekilde standartlar uyguladıklarına ve ayrıca kararlarını ilgili olguların kabul edilebilir bir değerlendirmesine dayandırdıklarına kanaat getirmelidir (bakınız, örneğin, *Sidiropoulas ve Diğerleri,- Yunanistan*, 10 Temmuz 1998, Kararların ve Hükümlerin Raporları, 1998-IV; *Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri-Türkiye*, 30 Ocak 1998, No:47, raporlar 1998-I ve *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) ve Ungureanu*, yukarıda alıntı yapıldı, No.49).

76. Mahkeme'nin içtihadının yerleşik bir ilkesine göre, çoğulculuk olmadan hiçbir demokrasi olamaz. Mahkeme, demokrasinin başlıca özelliklerinden birisinin şiddete başvurmadan, sorunlu veya rahatsız edici olduklarında bile çeşitli siyasi görüş akımlarının ortaya sürdüğü meselelerin diyalogu aracılığıyla tartışma için olanak sağlamak olduğunu düşünmektedir. Demokrasi, ifade özgürlüğü ile hayatta kalır. Bu sebeptendir ki 10. Maddede yüceltildiği gibi ifade özgürlüğü 2. paragrafta tabi olarak yalnız zararsız ya da ehemmiyetsiz olarak olumlu algılanan veya görülen “bilgiler” veya “fikirler” değil aynı zamanda saldıran, şaşırtan veya rahatsız edenler için de geçerlidir (bakınız, diğer bir çok kararın arasında, *Handyside*

- İngiltere, 7 Aralık 1976, No.49, Seri A no. 24, ve *Jersild -Danimarka*, 23 Eylül 1994, No.37, Seri A no.298). Faaliyetlerinin ifade özgürlüğünün toplu kullanımının bir parçasını oluşturması olgusu siyasi partilere Sözleşmenin 10 ve 11. Maddelerinin korumasına başvurma hakkı verir. (bakınız *Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri – Türkiye*, yukarıda alıntı yapıldı, No.42 ve 43).

77. 11. Maddede gösterilen istisnalar kati bir şekilde yorumlanmalıdır; yalnız ikna edici ve zorlayıcı sebepler örgütlenme özgürlüğünde kısıtlamaları haklı gösterebilir. 11/2. Madde anlamında bir ihtiyacın mevcut olup olmadığını belirlerken Devletlerin, hem yasaları hem de bağımsız mahkemeler tarafından verilenler de dâhil olmak üzere yasayı uygulayan kararları kapsayan katı Avrupa denetimi ile el ele olan çok sınırlı bir takdir payı vardır (bakınız, örneğin yukarıda alıntı yapılan *Sidiropoulos ve Diğerleri*, No.40). Bu özellikle “demokratik bir toplumdaki” esaslı rolleri açısından siyasi partilere ilişkin olarak böyledir (bakınız örneğin yukarıda No.25, 43 ve 46’da alıntı yapılan *Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri*).

78. Mahkemenin içtihadında siyasi partinin tamamının kapatılması gibi çarpıcı tedbirlerin ancak en ciddi vakalarda alınabileceği de yerleşiktir (bakınız *Refah Partisi; Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri-Türkiye*, yukarıda alıntı yapıldı, No.46; *Sosyalist Parti ve Diğerleri-Türkiye*, 25 Mayıs 1998, No.50, raporlar 1998-III, ve *Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) - Türkiye* [GC], no.23885/94, No.45, AİHM 1999-VIII). Müdahalenin niteliğinin ve ağırlığının orantılılığını değerlendirirken göz önüne alınan bir faktör olmasının sebebi de budur (bakınız, örneğin, *Sürek - Türkiye* (no.1) [GC], no.26682/95, No.64, AİHM 1999-IV).

79. Bunların ışığında Mahkeme bir siyasi partinin iki durumda Devletin hukuki ve anayasal yapılarında değişikliği savunabileceğini tekrar eder: öncelikle, bu amaçla kullanılan vasıtaların her yönüyle hukuki ve demokratik olması şarttır; ikinci olarak, önerilen değişikliğin kendisi temel demokratik ilkelere uygun olmalıdır. Buna göre liderleri şiddeti kışkırtan veya demokrasiye saygı göstermeyen ya da demokrasiyi yıkmayı amaçlayan bir politikayı ileri süren bir siyasi parti ve bir demokraside kabul edilen hak ve özgürlüklerin hor görülmesi, bu gerekçelere göre yüklenen cezalara karşı Sözleşmenin korumasını talep edemez (bakınız, gerekli değişikliklerle, *Sosyalist Parti ve Diğerleri -Türkiye*, yukarıda alıntı yapıldı, No.46 ve 47; *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) ve Ungureanu - Romanya*, yukarıda alıntılıandı, No:46, *Yazar ve Diğerleri -Türkiye*, no. 22723/93, 22724/93 ve 22725/93, No.49, AİHM 2002-II ve *Refah Partisi ve Diğerleri*, yukarıda alıntı yapıldı, No.98).

80. Kuşkusuz Mahkeme bir siyasi partinin tüzüğünün ve programının amaçlarını ve niyetlerini belirlemede tek kriter olarak dikkate alınamayacağını düşünmüştür. Programın içeriği partinin liderlerinin ve üyelerinin eylemleri ve savundukları fikirlerle karşılaştırılmalıdır. Birlikte

ele alındığında bu eylemler ve duruşlar bir siyasi partinin kapatılması işlemlerinde ilgili olabilirler, şayet bütün olarak amaçlarını ve niyetlerini ifşa ediyorsa (bakınız *Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri*, No.58, yukarıda alıntı yapıldı ve *Sosyalist Parti ve Diğerleri*, No.48, yukarıda alıntı yapıldı).

81. Bununla birlikte, Mahkeme, Devletin bir siyasi parti gücü ele geçirip Sözleşmenin ve demokrasinin standartlarına uymayan bir politikayı, bu politikanın demokrasi için tehlikesi yeterli şekilde ispatlanmış ve yakınken, uygulamak için somut adımlar atana kadar beklemesi gerekmediğini düşünmektedir. Mahkeme, böylesi bir tehlikenin varlığı ulusal mahkemelerce ispat edildiğinde katı Avrupa denetimine tabi tutulmuş ayrıntılı tahkikattan sonra bir Devletin “Sözleşmenin hükümlerine aykırı bir politikanın yürütülmesini halkın huzurunu ve ülkenin demokratik rejimini bozabilecek somut adımlarla uygulamaya teşebbüs edilmeden makul surette durdurulabileceğini” kabul eder (bakınız yukarıda alıntı yapılan Refah Partisi, No.102).

82. Mahkeme, Devlet tarafından böylesi bir önleyici müdahale yetkisinin aynı zamanda Sözleşmeye Taraf Devletlerin Sözleşmenin 1. Maddesindeki yargı çevrelerindeki kişilerin hak ve özgürlüklerini koruma hususundaki olumlu yükümlülükleri ile de tutarlıdır. Bu yükümlülükler yalnız Devletin temsilcilerine isnat edilebilen ya da resmi kurumlarda gerçekleşen fiil veya ihmallerden doğan müdahaleyle değil devlet dışı varlıklar içindeki özel şahıslara da isnat edilebilen müdahaleyle ilgilidir. Taraf Devletlerden biri, *raison d’être*’i, varoluş sebebi iktidara gelmek ve Devlet kurumunun hatırı sayılır bir kısmının çalışmasını idare etmek olan kurumlar olan siyasi partilere Sözleşmenin teminat aldığı haklara ve özgürlüklere riayet etme ve bunları koruma görevini ve demokrasinin temel ilkeleri ile sürtüşmeyen bir siyasi program ortaya koyma yükümlülüğü yükleyerek olumlu yükümlülükleri gereğince haklı görülebilir (bakınız Refah Partisi, yukarıda alıntılanı, No.103).

83. Bu bağlamda, Mahkeme 11/2. Madde anlamında “gerekli” sıfatının “ivedi bir toplumsal ihtiyacı” ima ettiğine dikkat çekiyor. Buna göre, Mahkemenin demokratik ilkelerin baltalanması riskine binaen bir siyasi partinin kapatılmasının “ivedi sosyal ihtiyacı” (örneğin yukarıda No.49’da alıntı yapılan Sosyalist Parti ve Diğerleri-Türkiye) karşılayıp karşılamadığı sorusunu incelemesi aşağıdaki iki noktada yoğunlaşmalıdır: (i) mevcut olduğunun kanıtlandığı varsayıldığında demokrasiye riskin yeterli ve makul surette yakın olup olmadığı ve (ii) siyasi partiye isnat edilebilen konuşmaların ve eylemlerin parti tarafından düşünülen ve savunulan “demokratik toplum” kavramına uymayan toplum modelinin net bir resmini veren bir bütün oluşturup oluşturmadığı (yukarıda No.104’te alıntı yapılan Refah Partisi).

(ii) Bu ilkelerin mevcut davaya uygulanması

84. Mahkeme, incelemesinin ilk kısmında başvuru sahibi partilerin kapatılmasının “ivedi bir toplumsal ihtiyacı” karşılayıp karşılamadığını tespit etmeye odaklanacaktır. Daha sonra uygun olduğu şekilde tedbirin “gözetilen meşru amaçlarla orantılı” olup olmadığını değerlendirecektir. Böyle yaparken Yüksek Mahkeme gibi başvuru sahibi iki partinin “tek bir varlık...” teşkil ettiği öncülünden (yukarıda 30 ila 33. Paragraflara bakınız) başlayacaktır. Buna göre, aşağıda gösterilen muhakeme başvuru sahibi partilerin her ikisi için de geçerli sayılmalıdır.

(a) İvedi toplumsal ihtiyaç

85. Mahkeme, haklılığından şüphe duyulan kapatmanın telaffuz edilebilmesinde Yüksek Mahkeme'nin kendisini başvuru sahibi partilerin ETA'nın işlediği saldırıları kınamadıklarını tespit etmekle sınırlanmamış ilgili partilerin ETA'nın terörist stratejisinin araçları sonucuna varılmasını sağlayan davranışları açıklamış olduğunu gözlemektedir. Burada iki çeşit davranışını birbirinden ayırt eder, yani toplumsal kargaşa ortamını kışkırtan davranışlar ve zımnen ETA'nın terör faaliyetlerini destekleyen davranışlar. Özellikle Batasuna tarafından düzenlenen ve parti liderleri A.O., J.P. ve J.A. tarafından yönetilen 11 Ağustos 2002'de San Sebastian'daki gösteri sırasında yalnız ETA mahkumlarını destekleyen sloganlar duyulmamış aynı zamanda “borroka da bide bakarra” (mücadele tek yoldur), “zuek faxistak zarete terroristak” (faşist, gerçek terörist sensin) veya “gore ETA militarra” (çok yaşa ETA askeri) gibi tehditkar ifadeler de duyulduğuna dikkat çeker. Mahkeme ayrıca 23 Ağustos 2002'de Egunkaria gazetesinde yapılan röportajda Batasuna'nın Bask parlamentosunda bir temsilcisinin “ETA'nın silahlı mücadeleyi eğlence olsun diye desteklemediği ETA'nın Devlete karşı gelmek için olası tüm vasıtaları kullanma ihtiyacının bilincinde bir örgüt olduğunu” söylediğine de dikkat çeker. Son olarak Mahkeme, Batasuna'nın konsey üyesinin ETA yanlısı gösteriye katılmasına, ETA teröristlerinin başvuru sahibi partilerin yönettiği iki ilçede fahri vatandaş ilan edilmeleri olgusuna ve Audiencia Nacional'deki 5. nolu merkezi soruşturma hâkimi tarafından yasadışı ilan edilen ve Avrupa terör örgütleri listesinde bulunan (Konsey Ortak Tutumu 2001/931/PESC) “Gestoras Pro-Amnistia” örgütünün anagramının ikinci başvuru sahibi partinin web-sitesinde yayınlanmış olmasına dikkat çekmektedir.

86. Ulusal mahkemelerin tespit ettiği gibi böylesi davranışlar şiddete açık destek ve görünüşe göre terörizmle bağlantısı insanların onurlandırılmasına kuvvetli bir şekilde benzemektedir. Ayrıca, başvuru sahibi partileri destekleyenler ile diğer siyasi örgütlerin özellikle Bask ülkesindekiler arasında toplumsal sürtüşmeyi kışkırtabilecek nitelikte oldukları düşünülebilir. Bu bağlamda Mahkeme Yüksek Mahkeme'nin atıfta bulunduğu eylemlerde ve konuşmalarda başvuru sahibi partilerin üyelerinin ve liderlerinin amaçlarına ulaşmak için kuvvet kullanımını

reddetmediklerini tekrar eder. Bu koşullarda Mahkeme ulusal mahkemelerin başvuru sahibi partilerce yaratılan kargaşa ikliminin geçmişte olduğu gibi toplumda kamu düzenini bozabilecek yoğun reaksiyonları kışkırtma riskini taşıdıklarını yeterli şekilde kanıtladıklarını düşünmektedir.

87. Mahkeme, başvuru sahibi siyasi partilerin Yüksek Mahkeme tarafından göz önünde bulundurulmuş davranışların hiçbirinin LOPP tarafından bir siyasi partinin kapatılması için öngörülen gerekçelerden herhangi birisine karşılık gelmediği argümanlarına katılamaz. Mahkeme söz konusu eylemlerin başvuru sahibi partilerin İspanyol Anayasası'nda yüceltilen demokratik ilklere esasen aykırı bir siyasi amaca ulaşmak için benimsedikleri stratejinin bir parçası olarak bütünlükleri içinde değerlendirmeleri gerektiğini ve bu yüzden LOPP'nin 9(2)(c) kısmında tanımlanan kapatma gerekçesine, yani anayasal düzeni yıkmak veya kamu düzenini ciddi bir şekilde bozmak amacıyla terör örgütlerinin eylemlerine yardım ve siyasi destek vermeye karşılık geldiğini düşünmektedir. Ayrıca, Mahkeme haklılığından şüphe edilen davranışların başvuru sahibi partilerin iddia ettiği gibi ifade özgürlüğünün verdiği korumanın kapsamında olduğunu da düşünemez çünkü kullanılan yöntemler Mahkemenin içtihadının tespit ettiği bu hakkı kullanmak için faydalanılan vasıtaların hukuka uygunluğu ve temel demokratik ilkelere uygunluğu sınırının dışına düşmektedir.

88. Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin otuz yıldan fazla zamandır var olmuş bir terörizm geçmişinde diğer tüm siyasi partiler tarafından kınanmış şiddeti kınamayı reddetmenin terörizme üstü kapalı destek anlamına geldiği yolundaki kararının gerekçelerine katılmaktadır. Her ne kadar başvuru sahibi partiler kapatılmalarının yalnızca şiddet eylemlerini kınamalarına dayandırıldığını iddia etmişlerse de Mahkeme, bu faktörün haklılığından şüphe edilen tedbir için tek temel olmadığını düşünmekte ve bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin demokratik bir Devlet çerçevesinde örgütlü birlikte bulunmaya karşı olan terörle işbirliği olduğu sonucuna varılmasını olanaklı kılan ciddi ve tekrarlanan eylemlerin ve davranışlar serisinin bir parçası olduğuna hükmettiğine dikkat çeker. Her halükarda Mahkeme kapatmanın kısmen kınamamaya dayandırılmış olmasının onu Anayasaya aykırı hale getirmeyeceğine işaret eder. Bir siyaset adamının davranışları genellikle yalnız onun eylemlerini veya konuşmalarını değil bazı koşullarda ihmallerini veya tepkisizliğini de içerir ki bunlar siyaset adamının duruşunu gösteren eylemler olabilirler ve alenen destekleyici eylem kadar etkili olabilirler (bakınız, gerekli değişikliklerle, *Ždanoka-Latviya* [GC], no. 58278/00, No.123 ve 130, AİHM 2006-...).

89. Mahkeme, mevcut davada ulusal mahkemelerin önlerindeki delilleri ayrıntılı bir şekilde inceledikten sonra makul sonuçlara vardıklarını düşünmektedir ve Yüksek Mahkeme'nin başvuru sahibi partiler ve ETA arasında bir bağlantı olduğu sonucuna varan muhakemesinden ayrılmak için hiçbir sebep görmemektedir. Dahası terör saldırıları ile ilgili yıllardır İspanya'da, özellikle "siyasi olarak duyarlı" Bask Bölgesinde mevcut olan durum açısından (bakınız gerekli değişikliklerle *Leroy - Fransa*, no. 36109/03, No.45, 2 Ekim 2008) bu bağlantının objektif olarak demokrasiye tehdit teşkil ettiği düşünülebilir.

90. Bundan başka Mahkeme, Yüksek Mahkeme'nin tespitlerinin terörle mücadele hakkında Avrupa Konseyi'nin, 4. Maddesi terörizme kışkırtmadan bahseden çerçeve kararı, terörizme mücadele hakkındaki 27 Aralık 2001 tarihli Konsey Ortak Tutumu-11 Eylül saldırılarından hemen sonra kabul edilmiştir ve Devletleri terörist örgütler ve kişilere "aktif ve pasif desteği" bastırma tedbirleri almakla yükümlü kılar - Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesinin 1308 (2002) sayılı Avrupa Konseyi'ne Üye Devletlerde siyasi partilere ilgili kısıtlamalara dair kararı ve Avrupa Konseyi'nin 1 Haziran 2007'de yürürlüğe giren, İspanya'nın imzalayıp onayladığı Terörizmin Önlenmesi için Sözleşme ile Avrupa düzeyinde açıklandığı gibi terörizmin haklı gösterilmesini evrensel olarak kınanması düşüncesine yanıt verdiğini düşünmektedir. Sözleşmenin 5. Maddesi "bir terör suçunun işlenmesine alenen teşvikin" suç olarak tanımlanmasını öngörür. Ayrıca, 10. madde Sözleşmenin tanımladığı terör suçlarına iştirak eden tüzel kişiliklerin sorumluluğunu kabul eder ve 9. Madde uyarınca söz konusu suçların işlenmesine iştiraki bir suç olarak tespit eder.

91. Yukarıdakileri gözönüne alarak Mahkeme Yüksek Mahkeme'nin ve Anayasa Mahkemesinin tespitlerini kabul eder ve başvuru sahibi siyasi partilere isnat edilen eylemler ve konuşmaların birlikte ele alındıklarında bu siyasi partilerin tasavvur ettikleri ve savundukları "demokratik toplum" kavramı ile uyuşmayan toplum modelinin net bir resmini sunduğunu düşünür (bakınız, buna karşılık, *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) ve Ungureanu*, yukarıda alıntı yapıldı). Buna göre Yüksek Mahkeme tarafından başvuru sahibi partilere uygulanan ve Anayasa Mahkemesi tarafından desteklenen cezanın, Devletlerin sahip olduğu daha dar takdir payı bağlamında bile, "ivedi toplumsal ihtiyacı" karşıladığı makul bir şekilde düşünülebilir.

(β) Haklılığından şüphe edilen tedbirin orantılılığı

92. Şikâyetinde bulunulan müdahalenin gözetilen meşru amaçla orantılı olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

93. Bu bağlamda, Mahkeme söz konusu müdahalenin "ivedi bir toplumsal ihtiyacı" karşıladığına hükmetmiştir. Başvuru sahibi siyasi partilerin siyasi planları "demokratik bir toplum" kavramı ile uyuşmadığından ve İspanyol demokrasisine hatırı sayılır bir tehdide yol

açtığından başvuru sahibi partilere uygulanan yaptırım 11/2. Madde anlamında gözetilen meşru amaçla orantılı idi (bakınız yukarıda alıntı yapılan *Refah Partisi* -Türkiye, No.133 ve 134).

C. Mahkemenin 11. Madde ile ilgili Vardığı Sonuç

94. Kendisine sunulan bilgilerden başvuru sahibi siyasi partilerin kapatılmasını haklı çıkararak ikna edici ve zorlayıcı sebeplerin olduğunu tespit ettikten sonra Mahkeme, müdahalenin “ivedi bir toplumsal ihtiyaca” karşılık geldiğine ve “gözetilen amaçla orantılı” olduğuna hükmetmiştir. Bu yüzden kapatma kamu güvenliği menfaati başta olmak üzere düzensizliği önlemek ve diğerlerinin haklarını ve özgürlüklerini korumak için 11/1. Madde anlamında “demokratik bir toplumda gerekli” görülebilir.

95. Yukarıdakiler ışığında Mahkeme Sözleşmenin 11. Maddesinin ihlalinin söz konusu olmadığı sonucuna varmaktadır.

II. SÖZLEŞMENİN 10. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

96. Başvuru sahibi partiler ayrıca ilgili kısımları aşağıdaki hükümler içeren Sözleşmenin 10. Maddesine dayanmışlardır:

“1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. ...

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.”

97. Mahkeme, başvuru sahibi partilerin bu Madde gereğince ortaya attıkları soruların Sözleşmenin 11. Maddesine göre ortaya atılanlarla aynı olguları ilgilendirdiğini düşünmektedir. Sonuç olarak Mahkeme bunları ayrıca incelemeyi gerekli bulmamaktadır.

BU SEBEPLERLE MAHKEME OY BİRLİĞİ İLE,

1. Sözleşmenin 11. Maddesinin ihlalinin söz konusu olmadığına;
2. Sözleşmenin 10. Maddesi uyarınca şikâyetleri ayrıca incelemenin gerekli olmadığına karar vermektedir.

Fransızca olarak hazırlanmıştır ve Mahkeme Kuralları Kural 77 paragraf 2 ve 3 uyarınca 30 Haziran 2009 tarihinde yazılı bildirim yapılmıştır.

Claudia Westerdiek
Yazı İşleri Müdürü

Peer Lorenzen
Başkan

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin resmi dilleri Fransızca ve İngilizce'dir. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır ve Mahkeme, kalitesi konusunda herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının veritabanı olan HUDOC üzerinden (<http://hudoc.echr.coe.int>) veya HUDOC'un bildirdiği başka veritabanları üzerinden yüklenebilir. Davanın isminin tamamen yazılması, yukarıdaki telif hakkıyla ilgili ifadelerin kullanılması ve insan haklarına destek Fonu'na referans yapılması şartıyla ticari olmayan amaçlarla kullanılabilir. Bu çevirinin tamamını veya bir kısmını ticari amaçlarla kullanmak isteyen herkesin, bu durumu belirtilen adrese bildirmesi rica olunur: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund) Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Tout personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.